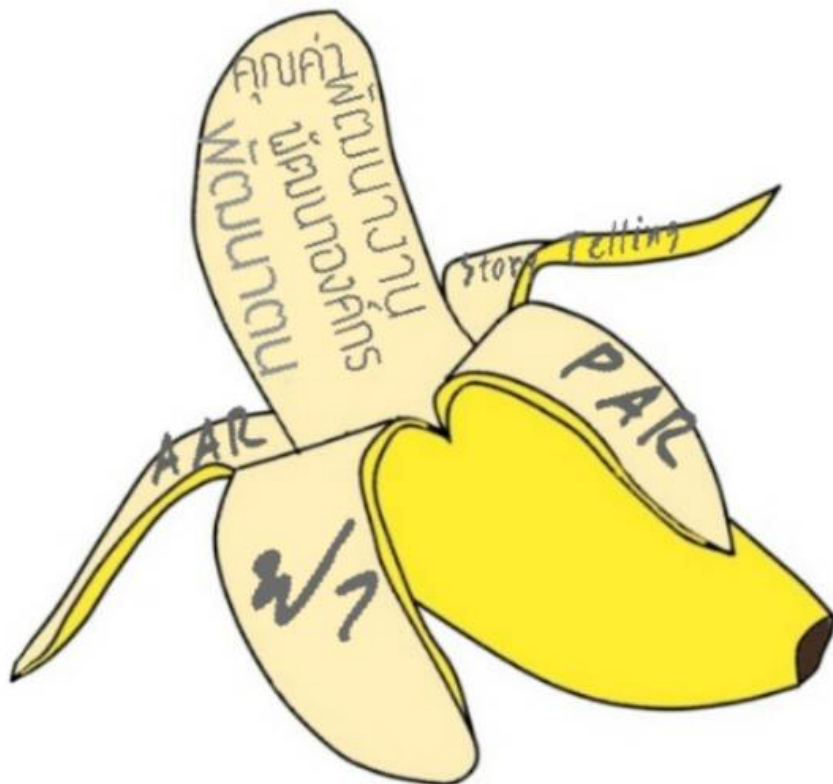

ถอดบทเรียน งานส่งเสริมการเกษตร

ง่ายนิดเดียว

คำนำ

“การถอดบทเรียน” เป็นกระบวนการในการถอดสกัดความรู้เชิงประสบการณ์ที่สั่งสมจากบุคคลต้นแบบออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะเป็นการสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานที่ได้จากรายละเอียดขั้นตอนหรือบันทึกผลการปฏิบัติ รวมถึงความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นและบรรลุเป้าหมาย สามารถเผยแพร่ได้ เน้นการระดมสมอง พูดคุย เล่าเรื่อง สังเคราะห์ จับประเด็นประสบการณ์หรือบทเรียน “บทเรียนที่ดีหรือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)” เป็นวิธีการทำงานที่ดีที่สุดในเรื่องนั้น ๆ เป็นผลงานที่มีมาตรฐาน มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีหลักฐานสนับสนุน หรือแสดงผลงานความสำเร็จของงาน ซึ่ง Best Practice ไม่ใช่เป็นเพียงวิธีการทำงานที่ดี แต่เป็นการทำงานที่ดีกว่าหรือดีที่สุด ซึ่งมีทั้งการทำงานในเชิงระบบบริหาร และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ทำให้ผลงานนั้นบรรลุเป้าหมายสูงสุด

การถอดบทเรียนจากเกษตรกรต้นแบบเป็นวิธีการถอดสกัดความรู้ในตัวคนที่เป็นความรู้เชิงประสบการณ์ในการทำงานนั้น ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับที่ดีมากถึงดีที่สุดในระดับที่ต้องมีความรู้ดี ๆ ซ่อนอยู่ ที่สามารถนำออกมาเผยแพร่ให้คนรุ่นหลัง และผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบที่เป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จึงเป็นประโยชน์ต่อทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และศูนย์เครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้นแบบเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอื่น ๆ ก็สามารถนำความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนไปเผยแพร่ให้เกษตรกรรายอื่นที่สนใจต่อไป หน่วยงานภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ก็สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ได้ตามบทบาทและภารกิจของตน

กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร

มกราคม ๒๕๖๑

สารบัญ

	หน้า
นักส่งเสริมคนเก่ง..ต้องเก่งถอดองค์ความรู้	๑
ขั้นตอนการถอดบทเรียน	๒
ขั้นเตรียมการถอดบทเรียน	๓
การจัดเวทีถอดบทเรียน	๕
การบันทึกบทเรียนเป็นเรื่องเล่าเร้าพลัง	๗
การคืนข้อมูลการถอดบทเรียนและการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์	๙
ภาคผนวก	๑๐
๑. ตัวอย่างชุดคำถามสำหรับการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	๑๑
๒. รูปแบบการเขียนเรื่องเล่าเร้าพลังจากการถอดบทเรียน	๑๒
๓. รูปแบบการเขียนรายงานการถอดบทเรียนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	๑๓
๔. ตัวอย่างการถอดบทเรียน	
- เรื่องที่ ๑ การเพิ่มผลผลิตข้าวโดยการปลูกผักกะฉาดเป็นปุ๋ยพืชสด	๑๕
- เรื่องที่ ๒ กรณีตัวอย่าง Smart Farmer ต้นแบบ “มะนาวบนตอมะขวิดพาชีวิตสู่ความสำเร็จ”	๑๗
- เรื่องที่ ๓ การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	๒๐
บรรณานุกรม	๔๐

นักส่งเสริมคนเก่ง..ต้องเก่งถอดองค์ความรู้

นักส่งเสริมการเกษตรทำงานกับคน ใช้คนเป็นเครื่องมือ เราถูกสอนมาว่านักส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่หลัก คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกษตรกรตามปรัชญาในงานส่งเสริมการเกษตร “Help to help themselves” เกษตรกรจะยอมรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีความเชื่อที่มาจากเกษตรกรด้วยกันเองเป็นอันดับแรกมากกว่ายอมรับจากนักวิจัยหรือนักส่งเสริมการเกษตร

- เรามีการสร้างและพัฒนาให้เกษตรกรเป็น “เกษตรกรต้นแบบ”
- เรามีการค้นหาเกษตรกรที่เป็น “Best Practice”
- เรามีการประกวดนักส่งเสริมการเกษตร เพื่อค้นหา “Best Practice”
- เรามีการประกวดสำนักงานฯ เพื่อค้นหา “Best Practice”

เราสร้าง เราค้นหา...ไปทำไม ?

เราได้ประโยชน์อะไรจาก “ต้นแบบ หรือ Best Practice”

เราสร้าง...ค้นหา...นำไปใช้ประโยชน์...จะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด คือ เป็น Best จริง ๆ เป็นต้นแบบจริง ๆ และใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ ด้วย “การถอดองค์ความรู้” ???

คงจะเข้ากับชื่อเรื่อง...นักส่งเสริมที่เก่ง จะต้องถอดองค์ความรู้เก่ง เพราะเราต้องใช้ “เกษตรกรเป็นต้นแบบ”

ในการถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร ไม่ว่าจะ เป็น ศพก. หรือแปลงใหญ่ หรือ กลไกอื่น ๆ ก็ตาม

นักส่งเสริมที่เก่งในการถอดองค์ความรู้ จะเกิด “การเรียนรู้และการเรียนแบบ”

นักส่งเสริมที่ไม่เข้าใจหลักการถอดองค์ความรู้จะเกิด “การเลียนแบบ”

นักส่งเสริม...ที่จะพัฒนาให้เป็นนักส่งเสริมที่เก่งต้องเข้าใจและใช้ไปกับ “เครื่องมือการถอดองค์ความรู้” เพื่อใช้กับการเรียนรู้...การเรียนรู้แบบ (ไม่ใช่เลียนแบบ) ในการค้นหานักส่งเสริมต้นแบบ โครงการต้นแบบ เกษตรกรต้นแบบ สำหรับเป็นต้นแบบในการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

เราจะพัฒนาตนเอง...ให้ถอดองค์ความรู้เป็นและเก่งได้ ต้องทำอย่างไร ?

- ๑) ต้องเชื่อว่าการถอดองค์ความรู้เป็นเครื่องมือที่จำเป็นและฝึกได้
- ๒) ต้องสร้างกรอบสำหรับการค้นหา “คนหรือโครงการ” ที่ถอดได้
- ๓) ต้องสร้าง “ชุดคำถาม” ให้ได้คำตอบของต้นแบบ โดยประกอบด้วย
 - (๑) แรงบันดาลใจหรือทัศนคติ...อะไรที่ทำได้อย่างนี้
 - (๒) เปลี่ยนแรงบันดาลใจมาเป็นเป้าหมายอะไร
 - (๓) เปลี่ยนเป้าหมายมาเป็นวิธีการอะไร
 - (๔) ผลที่เกิดขึ้นคืออะไร

๔) ต้องมีทีมร่วมทำงานและต้องเข้าใจการเป็น Facilitator

๕) สำคัญที่สุด คือ การทำบ่อย ๆ ให้เป็นทักษะ และมีการ Share เพื่อขยายผลองค์ความรู้และนำไปใช้

ประโยชน์

ลินจีผิง กล่าวไว้ว่า...

“นักปราชญ์ คือ คนสามัญที่ลงมือทำ

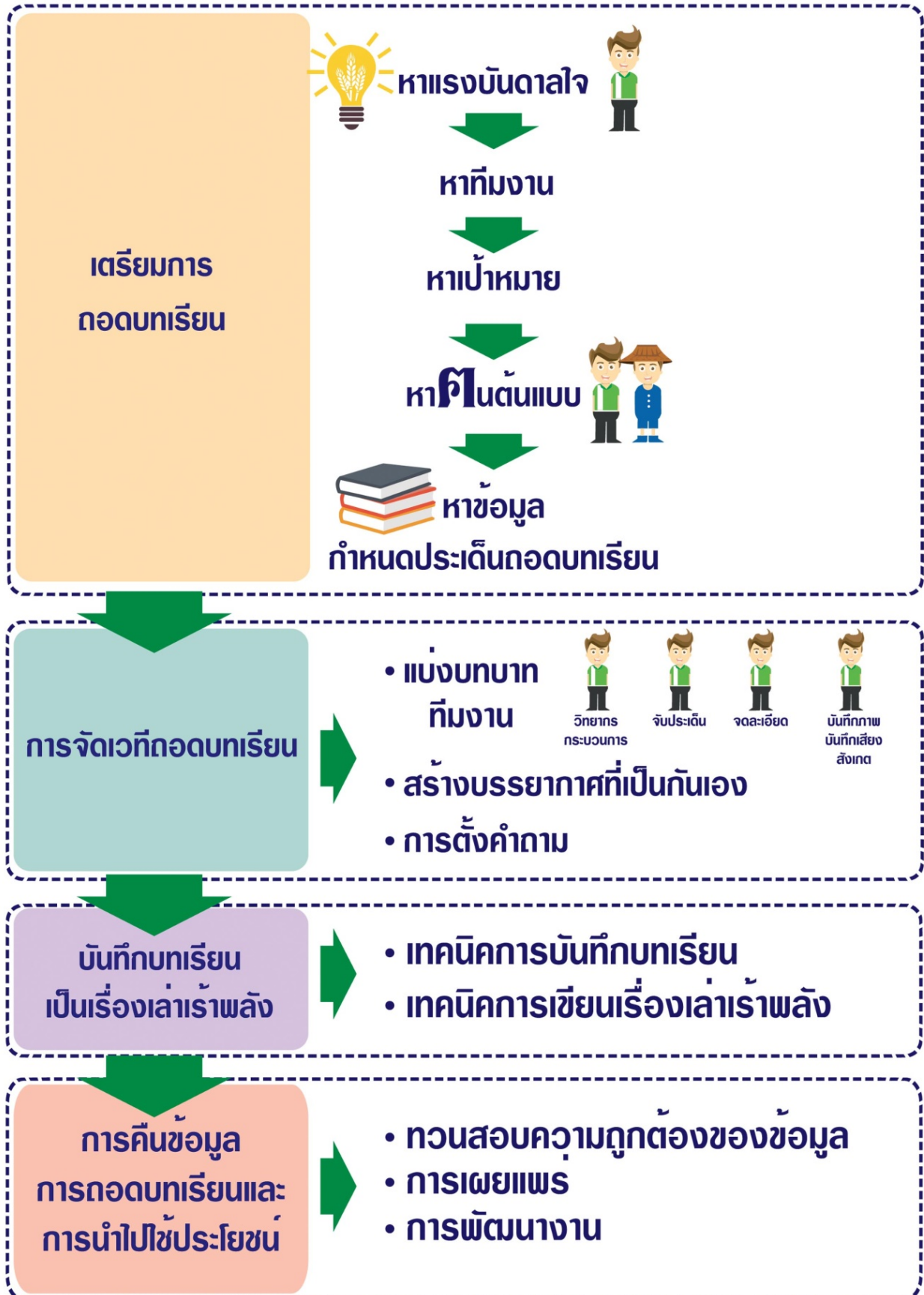
คนสามัญ คือ นักปราชญ์ที่ไม่ลงมือทำ”

เราจะเริ่มทำเมื่อไร “เดี๋ยว” หรือ “เดี๋ยวนี้” ถ้าเลือก “เดี๋ยวนี้” ก็รู้สึกมองเห็นอนาคต แต่ถ้าเลือก “เดี๋ยว” ก็ไม่รู้ว่าจะมีอนาคตคือเมื่อไร ?

ไพรัช หวังดี

๒๓/๑๑/๖๐

ขั้นตอนการถอดบทเรียน

๑. ชั้นเตรียมการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยให้การทำงานส่งเสริมการเกษตรง่ายขึ้น จะง่ายยังไง จะง่ายแบบไหน
ขอเวลาไม่นานนับจากนี้ ทำความเข้าใจจากขั้นตอนที่เกี่ยวข้องด้านล่าง

คำว่า “ถอด” เป็นการกระทำในการเอาออก หรือทำให้หลุดออก เมื่อรวมกับคำว่า “บทเรียน”
ซึ่งหมายถึง คำสอนที่ยากให้เรียน ข้อคิด หรือคติเตือนใจ ดังนั้นเมื่อรวมกันแล้ว “ถอดบทเรียน” สรุปได้ว่า
การทำให้คำสอน ข้อคิด คติเตือนใจ **วิธีการทำงาน เคล็ดลับความสำเร็จที่ยากได้หลุดออกมา** แล้วเราจะทำ
อย่างไร จะทำกับใคร แล้วประเด็นสุดท้ายจะทำไปทำไม ??

ในยุคสมัยที่เปลี่ยนไปทำให้วิธีการทำงานของนักส่งเสริมการเกษตรย่อมมีการปรับเปลี่ยน ทั้งการเข้าถึง
แหล่งความรู้ การเข้าถึงชุมชน เป็นนักส่งเสริมการเกษตรต้อง “Smart และ Strong” ดังนั้น การค้นหาวิธีการที่ดี
ในการทำงานจากนักส่งเสริมการเกษตรรุ่นพี่จะเป็น “ทางลัด” ให้การทำงานส่งเสริมการเกษตรสะดวกและง่ายขึ้น
“การถอดบทเรียน” ก็เปรียบเสมือน “ทางลัด” ในการ “เรียนรู้” ของนักส่งเสริมการเกษตรที่จะสามารถนำเอา
องค์ความรู้ วิธีการของ “คนต้นแบบ” มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการพัฒนาตัวเอง พัฒนางาน และคืนสิ่งดี ๆ
ให้กับสังคม

การบินไปแตะขอบฟ้าเริ่มต้นที่ “แรงบันดาลใจ”

แรงบันดาลใจ (Inspiration) นักส่งเสริมการเกษตรทำงานต้องมีแรงในการขับเคลื่อน ซึ่งแรงขับเคลื่อนมี
อิทธิพลต่อการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่ส่งผลต่อตนเอง ต่องาน และต่อสังคม ทุกอย่างที่เราทำอยู่บนพื้นฐานของความ
สนุก สนุกจากการทำงานทำให้เป็นเรื่องปกติที่สามารถทำได้ทุกวัน แค่เพียงเริ่มจากตัวเราสร้างบรรยากาศรอบ ๆ
ตัวให้มีความสุข แล้วที่สำคัญให้เริ่มจากสิ่งที่ย่าง ๆ สิ่งที่เราสนใจแล้วค่อย ๆ ขยายวงกว้างออกไป มีคนเคยบอกว่า
การทำงานให้สนุก เราต้องทำงานให้เหมือนเล่น ไม่สร้างแรงกดดันให้ตัวเอง ให้คิดว่าการถอดบทเรียนคือ

**“การค้นหาบทเรียนดี ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานเป็นหนทางหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงการกระทำ และ
วิธีคิด เพื่อสร้างคุณค่าต่อตนเอง งาน และองค์กร”**

ไปคนเดียวมันเหงา หา “เพื่อนร่วมทาง” ดีกว่า

เพื่อนร่วมทางหรือทีม เป็นส่วนประกอบสำคัญของการทำงาน ทีมดีและเข้าใจจะพาเราไปได้ไกล การหา
ทีมต้องหาคนที่เข้าใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน มุ่งมั่นไปพร้อมๆ กัน ในการถอดบทเรียนควรมหาเพื่อนร่วมทีมประมาณ
2-3 คน เพื่อจะได้ช่วยกันทำหน้าที่ต่าง ๆ ในการถอดบทเรียนมีหน้าที่ต่าง ๆ ให้คิดเสมอว่า

“ทุกหน้าที่มีความสำคัญ ขาดคนใดคนหนึ่งไปไม่ได้”

“เป้าหมาย” มีไว้พุ่งชน

นักส่งเสริมการเกษตร มีที่มาหลากหลาย มีพื้นฐาน วิธีคิดที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสร้างความเข้าใจร่วมกันย่อมเป็นสิ่งสำคัญ จึงจำเป็นต้องมีการปรับทัศนคติให้มองเป้าหมายเดียวกัน “การถอดบทเรียน” ก็เช่นกันจะต้องสร้างเป้าหมายร่วมกันว่า “เราจะถอดบทเรียนถอดไปทำไม ถอดจากใคร ถอดแล้วเอาไปใช้อะไร แล้วจะได้รับความรู้อะไรที่จะนำไปใช้ได้” เมื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันได้แล้ว หลังจากนั้นก็หาต้นแบบที่จะถอดบทเรียนกันเลย !!!!!

ค้นหา “คนต้นแบบ” ไอดอลในดวงใจ

“คนต้นแบบ” หรือ Idol ต้องเป็นบุคคลที่เราชื่นชอบ ที่มีจุดสนใจที่โดดเด่นน่าสนใจ ทั้งวิธีการคิด การกระทำ การดำเนินชีวิตที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบได้ เริ่มจากความนิยมชมชอบ หรือจุดเด่นที่เราสนใจ เพื่อหาข้อเด่นของต้นแบบ ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของต้นแบบเพื่อทำความเข้าใจก่อนจะลงสนามจริง !!!!!!!!!

“เจาะให้ลึก” สุดใจ

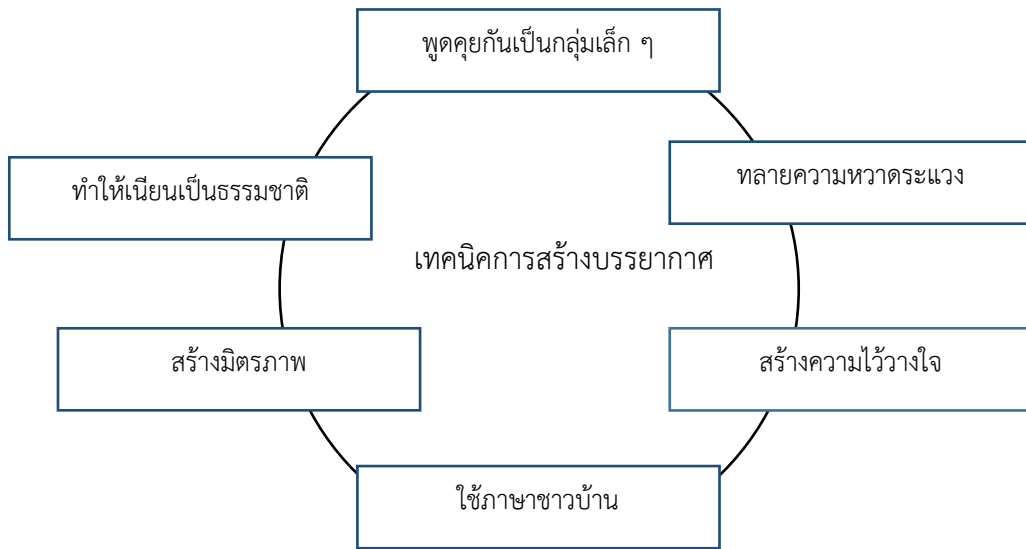
ให้เริ่มจากจุดเริ่มต้นไปหาจุดที่ประสบความสำเร็จ ข้อดี จุดเด่น หรือเริ่มจากจุดที่ประสบความสำเร็จ ข้อดี จุดเด่นไปหาจุดเริ่มต้น หาความเป็นตัวตนของต้นแบบให้เจอ

๒. การจัดเวทีถอดบทเรียน

การจัดเวทีถอดบทเรียนให้ประสบความสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ทำให้ทีมงานและผู้ถอดบทเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการถอดบทเรียน มีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ คือ

บรรยากาศที่ดี มีชัยไปกว่าครึ่ง

คำถามคือจุดเริ่มต้นของการหาความรู้

การตั้งคำถามในการถอดบทเรียนเพื่อให้ได้ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่เกิดจากการปฏิบัติของคนต้นแบบ สามารถใช้แนวทางการกำหนดชุดคำถาม ๔ ชุด คือ

คำถามชุดที่ ๑ แรงบันดาลใจหรือทัศนคติอะไรที่ทำได้อย่างนี้

คำถามชุดที่ ๒ เปลี่ยนแรงบันดาลใจมาเป็นเป้าหมายอะไร

คำถามชุดที่ ๓ เปลี่ยนเป้าหมายเป็นวิธีการอะไร

คำถามชุดที่ ๔ ผลที่เกิดขึ้นคืออะไร

DO

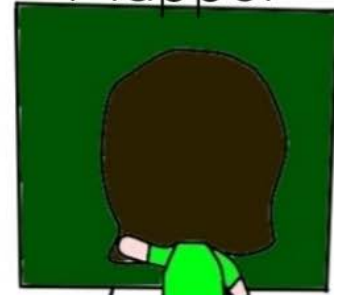
- ถามให้ตรงประเด็น
- ถามอย่างมั่นใจ
- ใช้ภาษาชัดเจน กะทัดรัด
- เตรียมคำถามล่วงหน้า
- ถามกระตุ้น

DON'T

- ถามสอดแทรก ไม่ถูกกาลเทศะ
- มุ่งแต่จะเอาคำตอบอย่างเดียว
- ถามลองภูมิ
- ถามวกวน
- ถามบีบคั้น

- สร้างบรรยากาศในการถอดบทเรียน
- ตามตามประเด็นที่ได้จัดเตรียมมา
- กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จับประเด็นโดยใช้
Mind map
Mapper

จดละเอียด

FA

ผู้รู้

เล่าประสบการณ์

บันทึก

ภาพ

- บันทึกภาพ
- บันทึกเสียง
- สังเกต

- บันทึกข้อมูลอย่างละเอียด
- สอบถามเพิ่มเติมเมื่อไม่เข้าใจประเด็น

ใคร? ทำอะไร?
ในวงถอดบทเรียน

๓. การบันทึกบทเรียนเป็นเรื่องราวเล่าเรื่อง

เทคนิคการบันทึกบทเรียน ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑. การเตรียมตัวก่อนบันทึกบทเรียน

เป็นขั้นตอนที่ผู้จัดบันทึกควรเตรียมความพร้อมก่อนบันทึกบทเรียน ใน ๔ ประเด็น คือ

- ศึกษารายละเอียดของกิจกรรมที่จะถอดบทเรียน
- ศึกษารายละเอียดการถอดบทเรียนเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ขั้นตอนการถอดบทเรียน และประเด็นคำถามที่ใช้ในการถอดบทเรียน
- จัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกการถอดบทเรียน
- เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ

๒. การบันทึกข้อมูลการถอดบทเรียน ข้อมูลที่ต้องจดบันทึกระหว่างการถอดบทเรียน คือ

- ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดบทเรียน
- ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วมถอดบทเรียน
- ข้อมูลบรรยากาศระหว่างการถอดบทเรียน

๓. การสกัดขุมความรู้

- เนื้อเรื่องย่อ (กรณีตัวอย่างประสบการณ์ความสำเร็จ)

ให้เขียนเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จากการทำงานว่า มีปัญหาอะไร ใช้วิธีใดแก้ปัญหา ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร มีความรู้สึกอย่างไร และได้เรียนรู้อะไรจากการแก้ปัญหานั้น

- ขุมความรู้ (knowledge Assets) คือ ปัจจัยที่ทำให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จ

ให้เขียนวิธีแก้ปัญหาตามขั้นตอนที่ได้ฟังจากเรื่องเล่า โดยเขียนเรียงลำดับขั้นตอนนั้นเป็นข้อๆ เขียนให้ได้จำนวนข้อมากที่สุด เท่าที่จะจับประเด็นได้

- แก่นความรู้ (Core Competence) คือ สมรรถนะหลักที่ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งสรุปมาจากขุมความรู้

เขียนสรุปวิธีการแก้ปัญหา โดยยุบรวมขุมความรู้ข้อที่คล้ายกัน ให้รวมอยู่ในข้อเดียวกัน แล้วใช้ภาษาเขียนให้ครอบคลุมเนื้อหาของทุกข้อ ที่นำมายุบรวมกัน เรียกว่า สมรรถนะหลัก โดยเขียนเป็นข้อความสั้นๆ ง่ายๆ เช่น ผูกเป็นคำคล้องจอง หรือใช้อักษรคำย่อ หรือแบบอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

- กลยุทธ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหา (Tactics)

ให้ตั้งชื่อกลยุทธ์ที่ใช้ในการทำงานแล้วประสบความสำเร็จ อาจจะตั้งชื่อกลยุทธ์ โดยอ้างอิงกับสุภาษิตคำพังเพยของไทย เช่น “น้ำเย็นปลาตาย” หรือคิดชื่อกลยุทธ์ขึ้นเองก็ได้ ตามที่เห็นว่าเหมาะสม

- **กฎระเบียบ/แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Theory)**

ให้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น เอกสารตำรา Internet หรือตัวบุคคล เพื่อตรวจสอบว่า วิธีการทำงานในเรื่องเล่า มีความสอดคล้อง หรือตรงกับแนวคิดทฤษฎีใด แล้วนำชื่อทฤษฎี และเนื้อหาสาระสำคัญของทฤษฎีนั้นมาเขียนสรุปโดยย่อ

๔. การสรุปบทเรียน เป็นการสรุปความรู้ที่เป็นรูปธรรมที่ได้จากกระบวนการทำงาน ซึ่งมีกรอบการสังเคราะห์ความรู้ ซึ่งต้องสังเคราะห์ให้เห็นประเด็นสำคัญ คือ

- ฐานความคิดความเชื่อ
- กระบวนการทำงาน
- เทคนิควิธีการ กลยุทธ์ต่างๆ
- ความสำเร็จที่เกิดขึ้น
- ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลสำเร็จ

เทคนิคการเขียนเรื่องเล่าเร้าพลัง จากการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ

การเขียนเรื่องเล่าเร้าพลังเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ “**เป็นงานเขียนที่ได้ทั้งความรู้และความรู้สึก**”

จุดเริ่มต้นความคิดในการเขียน คือ เรื่องราวนั้นสามารถสร้างคุณค่าให้กับคนอ่านได้อย่างไรบ้าง เมื่อผู้อ่านอ่านจบแล้ว สามารถบอกได้ทันทีว่าเขาได้อะไรจากเรื่องนี้

เคล็ดลับการเขียนเรื่องเล่าเร้าพลัง

๑. หากจุดเด่นเพียง ๑ ประเด็น เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรต้นแบบ
๒. สร้างสรรค์
๓. มีทัศนคติเชิงบวก
๔. มีเรื่องอารมณ์ความรู้สึกมาเกี่ยวข้อง
๕. มีข้อมูลรู้จริงจากประสบการณ์จริงในการพูดคุยกับบุคคลต้นเรื่อง
๖. ลงมือเขียนทันทีหลังจากการถอดบทเรียนเสร็จ
๗. แบ่งบทบาทหน้าที่ในการเขียนตามความถนัด

องค์ประกอบในการเขียนเรื่องเล่าเร้าพลัง

๑. สาระความรู้ ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานของผู้ปฏิบัติงานเรื่องนั้น ๆ เป็นหัวใจหลักสาระสำคัญประกอบด้วย ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ด้วยวิธีการใด ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค เงื่อนไขอะไรที่ทำให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้

๒. สีสันบรรยากาศ เป็นส่วนเติมให้งานเขียนน่าอ่าน คล้ายการเล่าเรื่องที่มีชีวิตชีวา อ่านสนุก

๔. การคืนข้อมูลการถอดบทเรียนและการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

การคืนข้อมูลการถอดบทเรียน

ทำไมต้องคืนข้อมูลให้ผู้ถอดบทเรียน? เพื่อทวนสอบความถูกต้องของข้อมูล

หลังจากเขียน “เรื่องเล่าเร้าพลัง” ออกมาเป็นร่างที่คิดว่าสมบูรณ์ที่สุดแล้ว นำเนื้อหาทั้งหมดกลับไปคืนให้กับผู้รู้ที่เราไปถอดองค์ความรู้จากเขามา การคืนข้อมูลนี้อาจจะใช้วิธีจัดเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เล็ก ๆ โดยมีผู้ถอดองค์ความรู้เป็นผู้นำเสนอเนื้อหาตามเรื่องเล่าที่ได้ร่างแล้ว และมีผู้รู้เป็นผู้ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เมื่อได้เนื้อหาเพิ่มเติมจึงนำร่าง “เรื่องเล่าเร้าพลัง” มาปรับแก้เป็นฉบับสมบูรณ์ การทำเช่นนี้จะช่วยให้มั่นใจได้ว่า “เรื่องเล่าเร้าพลัง” ที่เรานำไปเผยแพร่สู่สาธารณะต่อไปนั้น ถูกต้องไม่ผิดเพี้ยนไปจากของจริง

การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

เรื่องราวไม่ได้จบลงที่ “รายงาน”

เมื่อถอดบทเรียนแล้วควรนำไปเผยแพร่และนำไปใช้พัฒนางานไปเรื่อย ๆ ดังนี้

๑. การเผยแพร่ ถอดบทเรียน แล้วต้องนำไปใช้ นอกจากส่งรายงานผลแล้ว นำบทเรียนที่ได้ไปใช้เพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมถึงการขยายผลสู่สาธารณะเพื่อให้ผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ซึ่งมีการสื่อสารได้หลายรูปแบบ เช่น แผ่นพับ หนังสือ วีซีดี นิทรรศการ ชาร์ทเพื่อการนำเสนอ หรือสื่อต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต เช่น Line Facebook เป็นต้น ส่วนจะใช้สื่อชนิดใดต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการนำบทเรียนออกไปสื่อสารและเลือกชนิดของสื่อให้เหมาะสม

๒. การพัฒนางาน บทเรียนที่ถอดได้ควรนำไปใช้พัฒนางาน โดยสรุปให้เห็นอย่างน้อย ๒ ประเด็น คือ

๒.๑ อะไรคือสิ่งที่ได้อยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผนพัฒนา ลงมือทำ แล้วตามด้วยการวิจัยให้ก้าวหน้าต่อเนื่องเป็น D&R (Development & Research)

๒.๒ อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุงอย่างไร มีความรู้พอที่จะปรับปรุงหรือไม่ ถ้าไม่ ควรทำวิจัยเพื่อหาแนวทางปรับปรุงเป็นการวิจัยแล้วพัฒนาแบบ R&D (Research & Development)

ทั้งนี้ D&R และ R&D ควรเป็นการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ ๑

ตัวอย่างชุดคำถามสำหรับการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ชุดคำถาม	ประเด็นคำถามเกษตรกรต้นแบบ	ประเด็นคำถามเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	ประเด็นคำถามบทบาทของศพก.และการเชื่อมโยงเครือข่าย	ประเด็นคำถามเกษตรกรที่เข้าอบรมใน ศพก.
เป้าหมาย	- องค์กรความรู้เด่นที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำการเกษตร	- เทคนิค/วิธีการทำงานขับเคลื่อน ศพก.ให้ประสบความสำเร็จ	วิธีการในการเชื่อมโยงและขับเคลื่อนเครือข่าย	องค์ความรู้ที่เกษตรกรนำไปใช้ และผลที่เกิดขึ้น
แรงบันดาลใจหรือทัศนคติ อะไรที่ทำให้เป็นอย่างนี้	- แรงบันดาลใจในการทำงาน ศพก. มีอะไรบ้าง	- หลักคิด คติในการทำงานหรือแรงบันดาลใจอะไรเพื่อทำให้ ศพก. ประสบความสำเร็จ	- หลักคิด คติในการทำงานเพื่อเชื่อมโยง ศพก. และเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ มีอะไรบ้าง	- แรงบันดาลใจในการลงมือทำจากการได้ไปเรียนรู้กับ ศพก. คืออะไร
เปลี่ยนแรงบันดาลใจมาเป็นเป้าหมายอะไร	- ความเป็นมาของการใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรม - เป้าหมายในการนำองค์ความรู้/นวัตกรรม มาใช้ คืออะไร	- การวางแผน/กลยุทธ์ในการทำงาน ศพก. ให้ประสบความสำเร็จทำอย่างไร	- การวางแผน/กลยุทธ์ในการเชื่อมโยงและขับเคลื่อนเครือข่าย ศพก. ให้ประสบความสำเร็จทำอย่างไร	- มีแผนการเพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาการเกษตรในด้านใดบ้าง
เปลี่ยนเป้าหมายเป็นวิธีการอะไร	- นำองค์ความรู้/นวัตกรรมมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างไร - มีฐานเรียนรู้/แปลงเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง - การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการการผลิต และการตลาดทำอย่างไร - ปัจจัยความสำเร็จในการนำองค์ความรู้/นวัตกรรมมาใช้มีอะไรบ้าง - ปัญหาอุปสรรค และการแก้ไขปัญหา	- การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ทำอย่างไร - เทคนิคการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำอย่างไร - การบูรณาการงบประมาณทำอย่างไร - การมอบหมายงานทำอย่างไร - ลักษณะเด่นที่ทำให้การทำงาน ศพก. ประสบความสำเร็จ คืออะไร - การถ่ายทอดงานหรือการส่งต่องานให้ผู้รับผิดชอบที่ใหม่ - การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า - เวลาทำหรือเจออุปสรรคก้าวข้ามอย่างไร	- การกำหนดกรอบหน้าที่ของประธานทำอย่างไร - การกำหนดเป้าหมายและวางแผนแนวทางการทำงานร่วมกันทำอย่างไร - การบริหารจัดการเครือข่าย (เฉพาะด้าน) เพื่อให้บริการกับพื้นที่และเกษตรกรอย่างไร - มีการเชื่อมโยงการบริหารจัดการเครือข่ายตลอดห่วงโซ่อุปทานหรือไม่อย่างไร	- รู้ได้อย่างไรว่า ศพก. เป็นแหล่งเรียนรู้ (ทำไมถึงมาเรียนรู้ที่ ศพก.) - เรื่องที่ได้เรียนรู้ - ตรงกับความต้องการหรือไม่ ถ้าไม่ตรง เรื่องที่ท่านต้องการเรียนรู้คืออะไร - นำองค์ความรู้เรื่องอะไรบ้างไปใช้ หรือนำไปปรับใช้ (เหตุผลปัจจัยที่ทำให้เอาไปใช้) - ความคิดเห็นต่อ ศพก. / ฐานเรียนรู้/หลักสูตร
ผลที่เกิดขึ้นคืออะไร	- เมื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ทำให้เกิดผลอย่างไร แตกต่างจากก่อนนำเทคโนโลยีมาใช้หรือไม่อย่างไร - การขยายผลไปสู่เกษตรกรเป้าหมาย มีเทคนิควิธีการขยายผลอย่างไรเพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปใช้	- ผลงานเด่นที่ภาคภูมิใจในการทำให้ ศพก. ประสบความสำเร็จ คืออะไร	- ผลที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยง ศพก. และเครือข่ายคืออะไร ต่างจากก่อนหน้านี้ยังไม่มี การเชื่อมโยงเครือข่ายหรือไม่อย่างไร	- เมื่อนำองค์ความรู้ไปใช้แล้วได้ผลหรือไม่อย่างไร / การติดตามของ ศพก. / ตัวชี้วัด - ความพึงพอใจ (มาก - น้อย)

ภาคผนวกที่ ๒

รูปแบบการเขียนเรื่องเล่าเร้าพลังจากการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ

ชื่อเรื่อง

การนำเสนอต้องขึ้นต้นให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้ที่ทำว่ามีความสำคัญต่อเรา ต่อเกษตรกร/ชุมชน ต่อองค์กร และประเทศชาติอย่างไร

๑. ชื่อผู้เล่า
๒. ชื่อเรื่อง
๓. เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับ
๔. เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อ
๕. สถานที่.....
๖. วันที่จัดบันทึกเรื่องเล่า
๗. เขียนเล่าความเป็นมาของเหตุการณ์นั้น มีความเป็นมาอย่างไร มีแรงบันดาลใจอะไร ในการดำเนินการเรื่องนี้ ?
.....
๘. ท่านได้ใช้ความรู้ ทักษะ หรือพฤติกรรมอะไร และทำอะไร จึงทำให้เหตุการณ์ข้างต้นประสบความสำเร็จ ?
.....
๙. ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในข้อ ๗ และ ๘ ได้ผลเป็นอย่างไร ?
.....
๑๐. กลยุทธ์ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จคืออะไร ?
.....
๑๑. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมีอะไรบ้าง ?
.....
๑๒. ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข ?
.....
๑๓. บทสรุปหรือสาระสำคัญที่ได้จากเรื่องเล่านี้คืออะไร ?
.....
๑๔. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเรื่องนี้ ?
.....

ภาคผนวกที่ ๓

รูปแบบการเขียนรายงานการถอดบทเรียนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

๑. ความเป็นมาของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดบทเรียน

.....

.....

.....

๒. วัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน

.....

.....

.....

๓. การเตรียมการถอดบทเรียน เป็นการเล่ารายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ได้แก่

- วิธีการ
- ทีมงาน
- บทบาทหน้าที่.....
- ประเด็นคำถามในการถอดบทเรียน
- เทคนิคการถอดบทเรียน
-
- กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียน
- แผนการถอดบทเรียน

๔. เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดบทเรียน เป็นการเล่ารายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

- เล่าความเป็นมาของเหตุการณ์นั้น มีความเป็นมาอย่างไร มีแรงบันดาลใจอะไร ในการดำเนินการเรื่องนี้?.....
- ประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของเจ้าหน้าที่ ใช้ทักษะ กลยุทธ์อะไรบ้างในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ?
- วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานมีอะไรบ้าง?
-
- เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการปฏิบัติงานจริงกับในแผนปฏิบัติงานมีอะไรบ้าง?
-
- สิ่งที่ได้เป็นอย่างไรดีจากการปฏิบัติงาน ทั้งที่คาดหวัง และที่เกินความคาดหวัง มีอะไรบ้าง?
-
- ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้นมีอะไรบ้าง?
-

ภาคผนวกที่ ๓ (ต่อ)

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมีอะไรบ้าง ?

.....

- ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานมีอะไรบ้าง?

.....

- ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานมีอะไรบ้าง?

.....

- ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมามีอะไรบ้าง ?

.....

- ประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาเป็นอย่างไรบ้าง ?

.....

- หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเรื่องนี้มีอะไรบ้าง ?

.....

๕. ขั้นการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์ มีการดำเนินการอย่างไร

ขั้นตอนนี้เป็นการนำบทเรียนที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมี
ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

.....

.....

.....

ภาคผนวกที่ ๔

ตัวอย่างการถอดบทเรียน เรื่องที่ ๑

การเพิ่มผลผลิตข้าวโดยการปลูกผักกระเฉดเป็นปุ๋ยพืชสด

คุณปัญญา แก้วทอง เกษตรกรเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา เริ่มอาชีพการทำนาสืบทอดจากครอบครัว โดยทำไปตามความรู้และภูมิปัญญาเดิมที่ถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา ไม่ได้ศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับปรุงวิธีการที่ทำอยู่ ทำให้วิธีการทำนาไม่ได้รับการพัฒนา ทำให้ไม่ได้ผลตามความต้องการ คุณปัญญาเกิดความคิดว่าหากยังทำนาในรูปแบบเดิม ก็คงต้องได้ผลผลิตในแบบเดิมๆ และไม่สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ จึงเริ่มปรับวิธีคิด และหาความรู้ใหม่ๆ โดยศึกษาแนวทางและนำมาทดลองในไร่นา มีการปรับเปลี่ยนอยู่เรื่อยๆ จนสามารถพัฒนาวิธีการทำนาจนบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายในระดับหนึ่ง ซึ่งเทคนิคในการทำนา เทคนิคหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการสังเกต และนำมาทดลองจริงในนาของคุณปัญญา ก็คือ “การปรับปรุงดินโดยการปลูกผักกระเฉดเป็นปุ๋ยพืชสด” องค์ความรู้นี้เกิดจากการสังเกตเหตุการณ์รอบตัว เนื่องจากพื้นที่ตำบลเชิงแส อำเภอกระแสดินธุ์ เป็นพื้นที่ลุ่มทำให้น้ำท่วมขังในพื้นที่นาเป็นประจำทุกปี ระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม ในระหว่างที่น้ำท่วมจะมีผักกระเฉดเจริญเติบโตในพื้นที่นา เมื่อทำการปลูกข้าวตามฤดูกาลปกติในปีถัดไปได้สังเกตเห็นว่าบริเวณนาข้าวที่มีผักกระเฉดขึ้นนั้น ข้าวจะเจริญเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตที่สูงกว่าบริเวณอื่น เมื่อขุดดินบริเวณนั้นตรวจดู พบว่า ดินมีลักษณะสีดำปนไปด้วยเศษตะกอน มีอินทรีย์วัตถุสูง

เมื่อทำการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม พบว่าผักกระเฉดมีระบบรากที่เกิดตามข้อที่ทอดไปในน้ำเรียกว่า “หนวด” ซึ่งจะขัดขวางการไหลของน้ำ ทำให้เกิดการตกตะกอนของอินทรีย์วัตถุที่ไหลมากับน้ำ ประกอบกับระหว่างข้อลำต้นมีปอดเป็นฟองสีขาวหุ้มลำต้น เรียกว่า “นม” ซึ่งจะช่วยพยุงให้ผักกระเฉดลอยน้ำได้และช่วยดึงไนโตรเจนจากอากาศไปเลี้ยงยอด ทำให้บริเวณที่มีผักกระเฉดเจริญเติบโตจะมีตะกอนของอินทรีย์วัตถุสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก

จากนั้นได้ตัดสินใจทดลองปรับปรุงดิน โดยหาผักกระเฉดมาปลูกให้ทั่วแปลงและพักการทำนาไว้ 2 ปี แล้วจึงกลับมาทำนาตามปกติ โดยมีขั้นตอนการปลูกผักกระเฉด ดังนี้

๑. ในสภาพนาที่มีน้ำท่วมขัง ให้ตัดผักกระเฉดเป็นแผ่น แล้วนำไปปลูกโดยการปล่อยไว้ในน้ำ
๒. เอาไม้ปักกันไม่ให้ผักกระเฉดลอยไปกับน้ำ โดยทำอย่างนี้ให้กระจายทั้งแปลงนา
๓. พักการทำนาไว้ ๒ ฤดูกาล เพื่อให้ผักกระเฉดเจริญเติบโตเต็มแปลงและเพื่อเป็นการสะสมตะกอนของอินทรีย์วัตถุ

๔. เมื่อครบ ๒ ปี จึงไถเตรียมดินแล้วปลูกข้าวตามปกติ

หลังจากปรับปรุงดินด้วยผักกระเฉดแล้ว พบว่าข้าววงอกงามอุดมสมบูรณ์ดี โครงสร้างดินดีขึ้น ใช้ปุ๋ยปริมาณน้อยลงจากปกติ และยังพบว่าระบบนิเวศน์ในแปลงนามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น โดยพบไส้เดือนและแมลงเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในดินหลายชนิด เมื่อนำตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ที่สำนักงานเกษตรอำเภอกระแสดินธุ์ ผลการตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างดินพบว่ามีไนโตรเจนสูง ซึ่งสามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ผลผลิตที่ได้มีปริมาณมากกว่านาข้าวที่ไม่ได้ปลูกผักกระเฉดปรับปรุงดิน

การปรับปรุงสภาพดินโดยการปลูกผักกระเฉดของคุณปัญญา แก้วทอง เกิดจากความขยัน ช่างสังเกต ใส่ใจที่จะเรียนรู้ นำมาสู่การทดสอบในแปลงนาของตนเอง พร้อมทั้งมีการศึกษาข้อมูลทางวิชาการมารองรับแนวคิดจนประสบความสำเร็จสามารถลดต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมี และสามารถปรับปรุงโครงสร้างดินจนกลับคืนสู่ความสมดุลของระบบนิเวศน์ในนา แม้จะใช้เวลาถึง 2 ปี แต่สิ่งที่ได้รับก็มีความคุ้มค่ากับเวลาที่ต้องใช้

การสรุปความรู้ที่ได้รับจากบทเรียน

- **ขุมความรู้ (knowledge Assets) คือ ปัจจัยที่ทำให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จ**
 ๑. ช่างสังเกต บริเวณนาข้าวที่มีผักกระเฉดขึ้น ข้าวจะเจริญเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตสูงกว่าบริเวณอื่น
 ๒. ค้นคว้า หาความรู้ใหม่ๆ จากผู้รู้ จากสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาวิธีการทำนาจนบรรลุผลสำเร็จได้
 ๓. ทดลอง ปรับปรุงดินโดยการปลูกผักกระเฉดเป็นปุ๋ยพืชสดในไร่นา
 ๔. พิสูจน์ทราบ โดยนำตัวอย่างดินไปวิเคราะห์พบว่ามีไนโตรเจนสูง
 ๕. นำไปใช้ ปรับปรุงดินด้วยผักกระเฉด
- **แก่นความรู้ (Core Competence) คือ สมรรถนะหลักที่ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งสรุปมาจากขุมความรู้**
 ๑. สังเกต
 ๒. ค้นคว้า
 ๓. ทดลอง พิสูจน์ทราบ
 ๔. นำไปใช้
- **กลยุทธ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหา (Tactics)**
ช่างสังเกต ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ และพัฒนาการทำนาอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดอยู่กับที่
- **แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Theory)**
การวิจัย หมายถึง กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ที่มีระบบ เพื่อตอบประเด็นที่สงสัย

ตัวอย่างการถอดบทเรียน เรื่องที่ ๒

กรณีตัวอย่าง Smart Farmer ต้นแบบ “มะนาวบนตอมะขวิดพาชีวิตสู่ความสำเร็จ”

นายพร อนุพันธ์

เกษตรกรต้นแบบสาขาเกษตรผสมผสาน

ที่อยู่ เลขที่ ๓๗ หมู่ ๑๐ ต.บางโฉลง

อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

โทร ๐-๒๗๔-๖๕๑๐

จุดเริ่มต้นอาชีพเกษตรกร

ลุงพร อนุพันธ์ เกษตรกรตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี เริ่มอาชีพเกษตรกรตั้งแต่วัยหนุ่ม จากการช่วยพ่อแม่ทำนา เมื่อสามสิบกว่าปีที่แล้ว เมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่ต้องรับใช้ชาติ ลุงพรก็เข้าไปเป็นทหารเกณฑ์ในสังกัดกองทัพอากาศ จนครบกำหนดการเป็นทหาร ผู้บังคับบัญชาขอยกให้ลุงพรรับราชการต่อโดยเสนอที่จะติดยศให้ แต่ลุงพรปฏิเสธเพราะ “ใจรัก” ในอาชีพการเกษตร อยากจะกลับมาพัฒนาการเกษตรที่บ้านเกิดต่อ เมื่อกลับมาลุงพรก็ริเริ่มการทำนาปรังเป็นรายแรกในพื้นที่ตำบลบางโฉลง โดยได้ไปเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งได้ผลผลิตดีพอสมควรแต่ต่อมาต้องประสบปัญหาเรื่องการขายข้าว เพราะถูกพ่อค้ากดราคา และปัญหาเรื่องฤดูกาลผลิต ทำให้ลุงพรตัดสินใจเปลี่ยนวิถีการเกษตรของตนเอง โดยลงทุนปรับที่นาให้เป็นบ่อปลาจากเงินซึ่งไปกู้มาจาก ธ.ก.ส.

ลุงพรเริ่มปลูกผัก ไม้ผลนานาชนิดบนคันบ่อ จากการได้เห็นสารคดีของในหลวงจากในโทรทัศน์ที่ท่านทรงตรัสว่า “ให้ปลูกทุกอย่างที่กิน” ในระยะเวลาไม่นานต้นไม้ของลุงพรก็เริ่มให้ผล สามารถเก็บนำไปขายสร้างรายได้ให้ลุงพรอย่างต่อเนื่องโดยผลผลิตจากสวนของจะนำไปขายเองที่ตลาดปากน้ำ นอกจากลุงพรจะปลูกต้นไม้ตามพระราชดำริสของในหลวงแล้ว ลุงพรยังมีการทำ “บัญชีครัวเรือน” ตามพระราชดำริสของในหลวงด้วย ลุงพรใช้เวลาประมาณ ๗ ปีในการใช้หนี้กว่าเจ็ดแสนบาท ที่ไปกู้มาจาก ธ.ก.ส. จนหมดแต่การเลี้ยงปลามีต้นทุนสูงและเริ่มมีปัญหาหนี้เสียจากโรงงานอุตสาหกรรมรอบ ๆ พื้นที่ จึงต้องเลิกอาชีพเลี้ยงปลาไปในที่สุด

การเรียนรู้จากการทดลอง

ด้วยความที่เป็นคนใฝ่รู้ทำให้ลุงพรมีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานจากหลายแห่ง จนกระทั่งได้รู้ข้อมูลเรื่อง “การเสียบกิ่ง” จึงได้ทดลองนำเอามะนาวมาเสียบบนตอมะขวิด โดยการทดลองเป็นการทดลองทำกันทั้งครอบครัว ซึ่งคนที่เสียบกิ่งติดเป็นคนแรกกลับเป็นภรรยาของลุงพร จากการทดลองและการสังเกตทำให้เริ่มสั่งสมประสบการณ์มาเรื่อย ๆ แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องการเจริญเติบโตของต้นต่อที่ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ทำให้ลุงพรต้องคิดหาเทคนิคใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา โดยใช้เวลากว่าสิบปีที่จะแก้ปัญหานี้ได้ซึ่งเทคนิคดังกล่าว ลุงพรเรียกว่า “เทคนิคเสียบกิ่งแบบขาไก่” โดยต้องเริ่มจากการคัดเลือกกิ่งมะขวิดที่มีอายุ ๑-๒ ปี และต้องมีขนาดใหญ่กว่ากิ่งมะนาวที่จะเอามาเสียบ และการเสียบจะต้องให้เปลือกกิ่งมะขวิดหุ้มกิ่งมะนาวให้หมด

นอกจากเทคนิคการเสียบกิ่งที่ลุงพรได้คิดขึ้นมา ลุงพรยังมีวิธีการในการดูแลรักษาต้นมะนาวโดยไม่ใช้สารเคมี ซึ่งเป็นการผสมผสานความรู้ทางวิชาการที่ได้รับการอบรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับสืบทอดกันมา เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ลุงพรบอกว่า “การที่จะป้องกันและไล่แมลงให้สำเร็จ เราต้องเปลี่ยนกลิ่นน้ำหมักสมุนไพรบ่อย ๆ เพราะถ้าใช้กลิ่นเก่าซ้ำ ๆ แมลงจะไม่ไป” สมุนไพรที่ลุงพรใช้ก็เป็นสมุนไพรที่ปลูกเอง และหาได้ในท้องถิ่น เช่น สะเดา ขี้เหล็ก บอระเพ็ด เมื่อได้สมุนไพรก็นำมาสับและหมักรวมกัน ส่วนกลิ่นที่ใช้เพิ่มลงไป ก็จะใช้ยาฉุน เหล้าขาวสลับกันและการใช้สมุนไพรไล่แมลงก็ต้องเลือกสมุนไพรให้เหมาะสมด้วย เช่น หากต้องการกำจัดเพลี้ยแป้ง ก็ใช้กระเทียมเพิ่มลงไปใต้น้ำหมักที่จะฉีดพ่น

ลุงพรสามารถสร้างรายได้จากการปลูกมะนาวได้ต่อเนื่อง เพราะมีการวางแผนการผลิต ซึ่งลุงพรบอกว่า จะควบคุมมะนาวให้ออกลูกในช่วงต้นปีเพราะเป็นช่วงที่มะนาวมีราคาแพง โดยใช้เทคนิคการควบคุมการเจริญเติบโตของต้น ลุงพรจะใช้ยารีดฉีดต้นมะนาว โดยสังเกตว่าใบมะนาวอยู่ในระยะเพสลาด เพื่อให้ดอกและใบมะนาวร่วง เป็นการพักต้น และเริ่มให้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ก่อนที่ต้นมะนาวจะออกดอกประมาณ ๑ เดือน เมื่อมะนาวเริ่มออกดอกในเดือนกันยายน ก็จะใส่ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ ในอัตราส่วน ๑ ช้อนแกงต่อต้น ไปพร้อมกับการใส่ปุ๋ยคอก จะทำให้สามารถเก็บมะนาวได้ในเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์

ในการปลูกมะนาว เกษตรกรมักจะมีประสบปัญหาเรื่องโรคแมลง โดยเฉพาะโรคแคงเกอร์ แต่ลุงพรสามารถจัดการกับปัญหานี้ได้ไม่ยาก โดยการใช้ “กระเทียม” ลุงพรเล่าให้ฟังถึงเหตุผลในการใช้กระเทียมช่วยในการกำจัดโรคแคงเกอร์ว่า “สังเกตเห็นใบและลูกมะนาวเวลาที่เป็นโรคแคงเกอร์จะมีลักษณะคล้ายคนเป็นกลากเกลื้อน และในสมัยก่อนเวลาที่คนเป็นกลากเกลื้อนก็จะใช้กระเทียมในการรักษา จึงนำทดลองนำกระเทียมมาใช้รักษาโรคแคงเกอร์ในมะนาว” โดยการใช้กระเทียมรักษาโรคแคงเกอร์ในมะนาวจะนำกระเทียมมาโขลกพอละเอียดแล้วนำไปหมักผสมกับน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลงที่มีอยู่แล้ว เมื่อสำรวจพบว่ามะนาวเริ่มเป็นโรคแคงเกอร์ให้นำน้ำหมักกระเทียมฉีดพ่นที่ต้น ช่วงเช้าและเย็น

บทเรียนของความสำเร็จ

จากความสำเร็จในอาชีพของเกษตรกร ลุงพรบอกว่าหลักคิดสำคัญคือ “หากจะทำอะไรก็ต้องทำให้จริงจัง อย่าย่อท้อ ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพราะทำครั้งเดียวมันไม่เห็นผล”

หัวใจสำคัญอีกประการในการทำการเกษตรของลุงพร คือ การทดลองปฏิบัติจริงโดยนำความรู้ที่ได้รับจากการไปอบรมหรือได้พบเห็น มาปรับ ทดลอง เพิ่มเติมในส่วนของภูมิปัญญาที่ตนเองมี เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมของพื้นที่

ลุงพรได้ฝากข้อคิดทิ้งท้ายให้แก่เกษตรกร “เกษตรกรต้องมานะอดทน อย่าย่อท้อต่อปัญหา ให้ทดลองนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของตนเองแล้วก็จะประสบความสำเร็จในที่สุด”

การสรุปความรู้ที่ได้รับจากบทเรียน

- **ขุมความรู้ (knowledge Assets) คือ ปัจจัยที่ทำให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จ**
 ๑. **เข้ารับการอบรม** จากหน่วยงานต่างๆ เช่น สถาบันอุดมศึกษา
 ๒. **ทดลองปฏิบัติจริง** โดยนำความรู้ที่ได้รับจากการไปอบรมมาปรับให้เหมาะสมกับบริบท
 ๓. **ศึกษาดูงาน** จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น การเสียบกิ่งมะนาวบนตอมะขวิด
 ๔. **การผสมผสานความรู้ทางวิชาการที่ได้รับการอบรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น** เช่น การป้องกันและไล่แมลงต้องเปลี่ยนกลิ่นน้ำหมักสมุนไพรบ่อย ๆ เพราะถ้าใช้กลิ่นเก่าซ้ำ ๆ แมลงจะไม่ใช่
 ๕. **การวางแผนการผลิตมะนาว** ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยควบคุมให้ติดผลในช่วงต้นปี ซึ่งมะนาวมีราคาแพง
 ๖. **อดทน** จริงจังทำอย่างต่อเนื่อง
- **แก่นความรู้ (Core Competence) คือ สมรรถนะหลักที่ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ** ซึ่งสรุปมาจากขุมความรู้
 ๑. **เข้ารับการอบรม**
 ๒. **ทดลองปฏิบัติจริง**
 ๓. **ศึกษาดูงาน**
 ๔. **การผสมผสานความรู้ทางวิชาการที่ได้รับการอบรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**
 ๕. **การวางแผน**
- **กลยุทธ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหา (Tactics)**
อดทน จริงจังทำอย่างต่อเนื่อง
- **กฎระเบียบ/แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Theory)**
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการความรู้

รายชื่อผู้ร่วมถอดบทเรียน

- นายพินิจ จันทร์พรมดี	หัวหน้ากลุ่มอารักขาพืช
- นายวินัย จันทมะโน	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
- นายธีระวัฒน์ วงศ์วิชิต	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
- นายวิศรุต ต้อยศักดิ์	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
- นางสาวแสงเดือน พงษาชัย	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- นางสาวอัครีย์ หงส์ประสิทธิ์	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- นางสาววรรณิการ์ สีแดง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- นางสาวชุตินา เชาว์ช่างเหล็ก	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ตัวอย่างการถอดบทเรียน เรื่องที่ ๓

“การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลทุ่งตำเสา
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”

กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ที่มีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพ การเกษตรให้มีความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงาน ภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่มีองค์ประกอบมาจากชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบล ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับที่ดีมีผลงานเป็นที่ ประจักษ์ทั้งในมิติของงานพัฒนาการเกษตรในพื้นที่และสามารถใช้ ศบกต. ในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการบูรณาการการทำงานกับภาคีพัฒนาต่างๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหาร ส่วนตำบลทุ่งตำเสา กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้ถอดบทเรียนการดำเนินงานของ ศบกต. ทุ่งตำเสาในมิติต่างๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิด แนวทางปฏิบัติไปสู่ ศบกต. อื่น ๆ เพื่อนำไปปรับใช้ต่อไป

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลทุ่งตำเสา

ประวัติความเป็นมา ในอดีตเล่ากันว่าทุ่งตำเสาเป็นพื้นที่ที่มีต้นตำเสาขึ้นอยู่เต็มทุ่งกว้าง บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในตำบลทุ่งตำเสา เป็นพื้นที่ทุรกันดารและราษฎรตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่จำนวนน้อย พื้นที่ทุ่งตำเสาเคยตกอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ โดยเฉพาะเขตทุ่งตำเสาเป็นพื้นที่สีแดงซึ่งมีเขตและฐานที่มั่นของผู้ก่อการร้ายที่บ้านวังพา การก่อการร้ายได้ยุติลงเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นในปี ๒๕๓๒ และรัฐบาลได้นานโยบายได้รื้อฟื้นมาใช้ในภาคใต้ทำให้สิ้นสุดการต่อสู้อุดมการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย

ข้อมูลทางกายภาพ ตำบลทุ่งตำเสาเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอหาดใหญ่ ๑๒ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๑๔,๕๗๙ ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน ๙๐,๔๙๗ ไร่ มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๐ หมู่บ้าน มีครัวเรือนทั้งหมด ๓,๐๒๑ ครัวเรือน ซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกรจำนวน ๒,๙๗๐ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด ๑๔,๙๖๒ คน อบต.ทุ่งตำเสา เป็นอบต. ที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

- สภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบและป่าภูเขา โดยมีป่าเขาวังพา ป่าเทือกเขาแก้ว ป่าบ้านหินผุด เขตอนุรักษ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง และมีน้ำตกธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกโดนงาช้าง
- สภาพภูมิอากาศ มี ๒ ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – กรกฎาคม และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน สิงหาคม – มกราคม ของทุกปี

- แหล่งน้ำได้มาจาก ๒ ส่วน คือ แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ คลองอิตำ คลองวาด คลองหลา และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ ฝายกั้นน้ำ บ่อน้ำตื้น และระบบประปาหมู่บ้าน

- การคมนาคม พื้นที่ตำบลทุ่งตำเสาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชนบทและถนนเขตชานเมือง มีถนนสายสำคัญหลัก ๆ คือ ถนนเพชรเกษม ถนนหุบแร่ ถนนบ้านกลาง –สนามบิน และถนนบ้านไธ้ – วังพา

- ไฟฟ้า ตำบลทุ่งตำเสามีไฟฟ้าใช้ครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมด ยกเว้น หมู่ที่ ๗ – ๙ บางครัวเรือนที่อยู่ในสวนยางพาราเข้าไปในป่าลึกยังไม่มีไฟฟ้าใช้

ข้อมูลทางชีวภาพ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ยางพารา ข้าว ไม้ผล และพืชผัก ส่วนปศุสัตว์ที่สำคัญ คือ โค สุกร และด้านประมง คือ ปลาตูก การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ประกอบด้วย พื้นที่ปลูกยางพารา ๗๘,๘๓๘ ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผล ๒,๙๐๗ ไร่ พื้นที่ทำนา ๒,๗๐๐ ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ ๑๖๖ ไร่ พื้นที่ปลูกพืชผัก ๒๓๔ ไร่ บ่อปลาตูก ๒๒๖ บ่อ ปศุสัตว์เลี้ยงโค ๒,๐๔๐ ตัว

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

- ราษฎรตำบลทุ่งตำเสาส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๐) ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก รายได้หลักของเกษตรกรมาจากการทำสวนยางพารา (๗๘,๘๓๘,๐๐๐ บาท/ปี) การทำนาข้าว (๑,๓๕๐,๐๐๐ บาท/ปี) การทำสวนผลไม้ (๗,๒๖๗,๕๐๐ บาท/ปี) และทำการค้าขาย นอกจากนี้รับราชการ ร้อยละ ๑๕ และประกอบอาชีพอื่นๆ ร้อยละ ๕ รายได้เฉลี่ยของราษฎรตำบลทุ่งตำเสา ๔๕,๐๒๕ บาท/คน/ปี

- หน่วยงานธุรกิจเขตเทศบาลตำบลทุ่งตำเสา ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม ๓ แห่ง คือ บริษัททกซิมคอนกรีต จำกัด (มหาชน) ห้างหุ้นส่วนจำกัด วังพาศิลา และบริษัท ซี ดี เพอร์นิชชิ่ง จำกัด สนามกอล์ฟจำนวน ๑ แห่ง โรงสีข้าว จำนวน ๒ แห่ง และปั้มน้ำมันขนาดเล็ก จำนวน ๓ แห่ง

- หน่วยงานราชการในตำบล ได้แก่ ศูนย์อุดมศึกษา ภาคใต้ฝั่งตะวันออกขนาดใหญ่ กระทรวงคมนาคม ศูนย์ตรวจสอบและเฝ้าฟังวิทยุที่ ๔ สงขลา สถานีวิทยุการบินอากาศ ศูนย์ควบคุมการบินขนาดใหญ่ วิทยุการบินแห่งประเทศไทย ด้านตรวจพืชและวัสดุการเกษตร การทำอากาศยานขนาดใหญ่ ศูนย์วิจัยลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา บ้านวังพา และสถานีอนามัยประจำตำบล จำนวน ๓ แห่ง

- ทรัพยากรธรรมชาติ/แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำตกโตนงาข้าง เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าโตนงาข้าง อ่างเก็บน้ำสิริกิติ์ (อ่างเก็บน้ำพรุชบา) และน้ำตกโตนวังพา

- ทรัพยากรเศรษฐกิจ ได้แก่ เหมืองหินเขาน้อย (หมู่ที่ ๘) และสนามกอล์ฟหาดใหญ่รีสอร์ทกอล์ฟคลับ (หมู่ที่ ๕)

ข้อมูลด้านสังคม

- ด้านศาสนา ราษฎรตำบลทุ่งตำเสา ร้อยละ ๗๕ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๒๕ นับถือศาสนาอิสลาม มีศาสนสถานหลายแห่ง ได้แก่ วัด ๕ แห่ง สำนักสงฆ์ ๗ แห่ง และ มัสยิด ๓ แห่ง

- ด้านการศึกษา มีโรงเรียน จำนวน ๗ แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๑ แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน ๓ แห่ง

- ด้านสาธารณสุข มีสถานีอนามัยประจำตำบล จำนวน ๓ แห่ง ในท้องที่หมู่ที่ ๓ ๕ และ ๑๐

- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสถานีตำรวจภูธรตำบลทุ่งตำเสา ๑ แห่ง มีโครงการอาสาสมัครตำรวจชุมชนประจำตำบลทุ่งตำเสา ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓ บ้านหุบแร่

- การรวมกลุ่มประกอบอาชีพ เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ กรีดยางพาราในช่วงเช้า และตอนบ่ายจะทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันเป็นอาชีพเสริม กลุ่มอาชีพในตำบลทุ่งตำเสามีจำนวน ๕๘ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มสตรี และวิสาหกิจชุมชน

นายก อบต.ทุ่งตำเสา

เกษตรจังหวัดสงขลาร่วมในเวทีถอดบทเรียน

ความเป็นมาของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกต.) ทุ่งตำเสา

ศบกต. ทุ่งตำเสาก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๔๒ ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร/ชุมชนด้วยการสร้างการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่โดยใช้กลไกของ ศบกต. ในการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว ส่งเสริมให้เกษตรกร/ชุมชนมีส่วนในการจัดการเพื่อพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง โดยมีการคัดเลือกกรรมการสลับสับเปลี่ยนมาทำหน้าที่ในการดำเนินงานตามภารกิจมาเป็นลำดับ สำหรับที่ทำการของ ศบกต. ครั้งแรกตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ และในปี ๒๕๔๕ ได้มี พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้ อบต. จึงได้ย้าย ศบกต. มาตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับ อบต. (หมู่ที่ ๕) เพื่อความสะดวกในการประสานงานและดำเนินงานร่วมกัน ในช่วงแรกที่ย้ายที่ทำการ ศบกต. ตั้งอยู่ในสวนยางพารา ฝาผนังเป็น

อบต. ให้ความสำคัญกับงานด้านการเกษตร เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรจึงสนับสนุนงบประมาณให้สร้าง ศบกต. ขึ้นที่นี่

ตาข่ายโถงและมียูเอชเอจึงไม่สะดวกต่อการทำงานและจัดกิจกรรม ต่อมาในปี ๒๕๔๙ ได้สร้างที่ทำการ ศบกต. ใหม่โดย อบต. สนับสนุนงบประมาณ ๒ แสนบาท เนื่องจาก อบต. ให้ความสำคัญกับงานด้านการเกษตรประกอบกับ อบต. เห็นว่าการดำเนินงานของ ศบกต. ที่ผ่านมามีผลงานเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ อบต. สนับสนุนงบประมาณในการสร้างห้องฝึกอบรมศูนย์คอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ของชุมชนอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยมีเครื่องมือพร้อมอุปกรณ์ประกอบห้องฝึกอบรมและวิทยาการสำหรับฝึกอบรมนักเรียน รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปในตำบลฟรี โดยประสาน

กับโรงเรียนภายในตำบลเป็นชั่วโมงสอนคอมพิวเตอร์พื้นฐานแก่นักเรียน เช่น โปรแกรม Microsoft Word Powerpoint และ Excel โดยมี นางสาวจรรุวรรณ รองสวัสดิ์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนของ อบต.และทำหน้าที่กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ ศบกด.ทำหน้าที่ประจำศูนย์คอมพิวเตอร์ เพื่อให้ที่ทำการใหม่เป็นทั้งศูนย์กลางบริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรและเป็นศูนย์กลางให้บริการคอมพิวเตอร์ไปพร้อม ๆ กัน

การบริหารงาน (ศบกด.) ทุ่งตำเสา

ศบกด. ทุ่งตำเสา บริหารงานในรูปของคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกมาทำหน้าที่ โดยภารกิจ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็น ๑ ใน ๙ ภารกิจที่องค์การบริหารส่วนตำบล ทุ่งตำเสา (อบต.) รับโอนภารกิจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๙ ตอนพิเศษ ๒๓ ง ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๔๕ จากกรมส่งเสริมการเกษตรในลักษณะของการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับ อบต. ซึ่งในส่วนของการบริหารงานของ ศบกด. มีรายละเอียดและผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

คณะกรรมการ ศบกด. ทุ่งตำเสา

คณะกรรมการ ศบกด. ทุ่งตำเสา

ชุดปัจจุบัน (ปี ๒๕๕๒) เป็นคณะกรรมการชุดที่ ๒ หลังจากการรับถ่ายโอนภารกิจ ดำเนินงานเป็นปีที่ ๒ โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการมาจากตัวแทนชุมชน ตัวแทนกลุ่มสาขาอาชีพ และตัวแทน อบต. รวม ๑๖ คน

กระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการ ศบกด. ใช้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คณะกรรมการ ศบกด.ชุดเดิม และนายก อบต. โดยดำเนินการ ดังนี้

๑) **เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร** ใช้วิธีการหารือกับเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน ด้วยการชี้แจงหรือกิจกรรมที่จัดในพื้นที่เพื่อสอบถามเกษตรกร **“ถ้าจะมีตัวแทนของตนเองเข้าไปเป็นคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ในการประสานงานเพื่อพัฒนาการเกษตรในหมู่บ้านของเราจะเลือกใคร”** และสอบถามข้อมูลจากรุ่นพี่ที่เคยปฏิบัติงานในพื้นที่ก็จะได้รายชื่อมาส่วนหนึ่ง เพราะในขณะนั้น นางชนัญชิตา หนูสีคง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้รับผิดชอบตำบล เริ่มเข้ามาปฏิบัติงานในตำบลทุ่งตำเสาได้ไม่นานจึงยังไม่รู้จักคนในพื้นที่มากนัก และในช่วงแรกการ

การคัดเลือกคณะกรรมการ ศบกด. ใช้การมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาจากความสมัครใจของเจ้าตัว ความเสียสละ และจิตอาสา

ทำงานร่วมกับสมาชิก อบต. ยังมีปัญหาอยู่บ้างทำให้การทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก นางชนัญชิตา หนูสีคง แก้ปัญหาในการทำงานดังกล่าวโดยกล่าวว่า **“เราวางตัวเป็นกลาง ทำงานให้เห็นผลงานจริง ให้เขา (อบต.) เห็นว่าเราไม่ได้เป็นพวกใคร เราทำงานเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง”** ในช่วงหลังจึงได้รับความร่วมมือที่ดีจาก อบต.

๒) คณะกรรมการบริหาร ศบกต. ชุดเดิม มีการพูดคุยกันตลอด เนื่องจากในปี ๒๕๕๑ จะครบวาระการดำรงตำแหน่ง คณะกรรมการชุดเดิมบางท่านไม่มีความพร้อมหรือมีความรู้สึกไม่พร้อมที่จะทำงานกับผู้บริหาร อบต. ชุดใหม่และบางส่วนเป็นไปตามกฎระเบียบที่มีการกำหนดไว้ว่า ถ้าหากกรรมการท่านใดขาดการประชุม ๓ ครั้งจะไม่มีสิทธิ์เป็นกรรมการต่อไป จึงเหลือผู้ที่พร้อมเป็นกรรมการจากชุดเดิมเพียง ๔ คน และตามกระบวนการทำให้ไม่มีความขัดแย้งหรือความไม่พอใจของกรรมการชุดเดิม

๓) นายก อบต. ในส่วนของนายก อบต.ให้ความสำคัญกับภารกิจที่มีการถ่ายโอน ในลักษณะที่ต้องดำเนินการร่วมกัน เนื่องจากในตำบลนี้ประชากรร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพการเกษตร นายก อบต. ตระหนักในความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานพัฒนาด้านการเกษตรจึงได้เสนอ อบต. ที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาอาชีพร่วมเป็นกรรมการ และเจ้าหน้าที่ของ อบต. ที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ศบกต. พร้อมทั้งเสนอบุคลากรที่เป็นแกนนำและ เป็นที่ยอมรับของชุมชนร่วมกันเป็นคณะกรรมการบริหาร ศบกต.

ในการดำเนินงานทั้ง ๓ ส่วนคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คณะกรรมการบริหาร ศบกต. และนายก อบต. มีการปรึกษาหารือร่วมกันตลอด เมื่อได้รายชื่อมาจากส่วนต่าง ๆ แล้ว ได้มีการหารือร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นายก อบต. ทีมที่ปรึกษาของนายก อบต. และคณะกรรมการชุดเดิม เพื่อคัดเลือกรายชื่อคณะกรรมการบริหารศบกต. จนได้รายชื่อคณะกรรมการบริหารศบกต. จำนวน ๑๖ คน จากนั้นคณะกรรมการบริหาร ศบกต. ทั้ง ๑๖ คนคัดเลือกกันเองว่าใครจะดำรงตำแหน่งใด ปรากฏว่าบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานคณะกรรมการบริหาร ศบกต. เป็นแกนนำของชุมชนที่ นายก อบต. เสนอชื่อมา มีพื้นฐานการศึกษาจบปริญญาตรี ด้านรัฐศาสตร์ อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว (ร้านขายของชำในหมู่บ้าน) รวมทั้งมีความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารจัดการ ซึ่งในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร ศบกต. บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อบางคนไม่ได้ประกอบอาชีพการเกษตร แต่เป็นคนที่ชุมชนให้การยอมรับและพร้อมที่จะเรียนรู้งาน เช่น นางเพ็ญศิริ เรืองสุข ผู้แทนหมู่ที่ ๑๐ ที่มีอาชีพเป็นช่างเสริมสวย (รวมทั้งเป็นประธานอาสาสมัครสาธารณสุขอีกตำแหน่งหนึ่ง) ถูกชักชวนโดยทีมของ อบต. บอกว่า **“ไม่มีความรู้ด้านการเกษตร แต่พ่อแม่เป็นเกษตรกรคิดว่าถ้าเราพร้อมที่จะเรียนรู้และทำงานเพื่อส่วนรวม เดียวก็เรียนรู้ได้เอง”** ได้เข้ามาเป็นทีมของศบกต.ด้วย ทั้งนี้ เป็นไปตามเกณฑ์ขั้นต้นที่ได้มีการปรึกษาหารือร่วมกันของทั้ง ๓ ส่วน (คณะกรรมการชุดเดิม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และ อบต.) ไว้แล้วใน ๓ ประเด็น คือ **ให้พิจารณาจากความสมัครใจของเจ้าตัว ความเสถียร และจิตใจอาสา**

 การบริหารงานตามภารกิจที่ถ่ายโอนโดยคณะกรรมการบริหาร ศบกต. ในส่วนของงานที่เป็นภารกิจซึ่ง ศบกต. ต้องขับเคลื่อนนั้น คณะกรรมการบริหาร ศบกต. ได้กำหนดให้แบ่งเป็น ๙ ด้านตามภารกิจที่ถ่ายโอนและให้มีคณะกรรมการ ศบกต. ๑ คน เป็นเจ้าภาพในเรื่องนั้น ๆ เช่น ในการจัดทำข้อมูลการเกษตรมีนางสุปราณี พุทธิวิโร ซึ่งเป็นกรรมการบริหาร ศบกต. รับเป็นเจ้าภาพ ดำเนินงานและต้องไปหาทีมงานในการทำภารกิจให้บรรลุ ทีมงานอาจประกอบด้วยกรรมการท่านอื่นและผู้นำในชุมชนที่มีความถนัดหรือความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เจ้าภาพมีหน้าที่หลักในการผลักดันติดตามและสนับสนุน แต่ในกระบวนการทำงานกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและรับผิดชอบร่วมกัน ในภารกิจอื่นๆ อีก ๘ ด้านก็ใช้วิธีการบริหารงานในลักษณะเดียวกัน

การสื่อสาร

การสื่อสารเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานเป็นทีม สามารถแยกเป็นการสื่อสารภายในและภายนอก มีการดำเนินงาน ดังนี้ คือ

การทำงานของคณะกรรมการบริหาร ศบกต.ตาม 9 ภารกิจที่เน้นทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเป็นสภากาแฟที่บ้านประธาน ศบกต.เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน

การสื่อสารภายใน

เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการ ศบกต. ด้วยกันเอง มีลักษณะการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการประชุมคณะกรรมการ ศบกต. ที่กำหนดไว้แน่นอนเดือนละ ๑ ครั้งในวันพฤหัสบดีสัปดาห์สุดท้ายของเดือน ซึ่งในส่วนนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อประชุมจาก อบต. คนละ ๑๐๐ บาท/ครั้ง จำนวน ๑๒ ครั้ง/ปี และในบางเดือนถ้ามีภารกิจเร่งด่วนก็มีการประชุมมากกว่า ๑ ครั้ง นอกจากนี้ในทุกระยะคณะกรรมการ ศบกต. จะไปพบปะพูดคุยกันในลักษณะสภากาแฟที่บ้านประธาน ศบกต. ตามความพร้อมของแต่ละคน ในการดำเนินงานของ ศบกต. เน้นการทำงานและเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เช่น ในทุกเดือนมีกิจกรรม ศบกต.สัญจรในแต่ละหมู่บ้าน ฉะนั้น การดำเนินงานตาม ๙ ภารกิจที่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในคณะกรรมการบริหาร ศบกต. ด้วยกันเอง

การสื่อสารภายนอก

เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ศบกต. กับหน่วยงานหรือภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อบต. ในทุกเดือน (วันที่ ๕) ประธานและเลขานุการ ศบกต. จะเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของ อบต. เพื่อรายงานความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน หรือในกรณีที่มีปัญหาหรือต้องการการสนับสนุนจะมีการหารือกับนายก อบต. อย่างต่อเนื่อง ส่วนภาคีอื่น ๆ มีการประชุมร่วมกันหรือเชิญมาเป็นวิทยากร นอกจากนี้คณะกรรมการบริหาร ศบกต. หลายท่านที่เป็นปศุสัตว์อาสา หมอดินอาสามีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานเพื่อมาสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานของ ศบกต. และชุมชน

ภารกิจของ ศบกต. ทุ่งตำเสา

ข้อมูลพื้นฐานงานส่งเสริมการเกษตร ประจำปีตำบล ทุ่งตำเสา ปี 2551
ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

หมู่ที่	พ.ร. ทุ่งตำเสา (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร (ไร่)									
											พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)	พ.ร. ติงต๊อง (ไร่)
1	8,534	8,616	5,390	5,390	517	415	1,612	832	396	120,000	400	76	4,932	3	11	21	486	456	2,688	
2	14,382	13,927	12,083	12,083	421	318	1,854	294	387	120,000	584	167	19,844	22	11	35	385	456	1,844	
3	8,948	6,823	6,257	6,257	670	623	2,253	1,246	21	120,000	350	346	4,911	16	17	4	212	117	2,566	
4	7,192	6,142	5,776	5,776	198	178	864	356	687	120,000	350	48	5,397	11	19	7	663	350	1,866	
5	8,790	6,898	6,366	6,366	299	275	914	899	19	120,000	150	192	5,420	12	50	19	582	582	1,422	
6	6,987	6,925	6,420	6,420	350	287	1,548	874	57	120,000	350	387	5,599	15	7	2	57	42	505	
7	21,233	18,440	17,736	17,736	628	622	2,463	1,244	282	120,000	716	1,857	60	160	235	282	734	2,793	3,816	
8	12,386	8,850	7,734	7,734	246	223	995	446	187	120,000	186	84	6,760	26	2	-	107	756	3,816	
9	19,327	17,780	16,678	16,678	328	312	1,279	624	53	120,000	205	15,887	7	2	-	53	547	2,182	2,182	
10	7,288	6,916	6,857	6,857	374	218	1,323	562	63	120,000	210	186	5,511	6	2	15	63	372	828	
รวม	114,579	101,827	96,497	96,497	4,031	3,615	14,755	7,230	2,187	120,000	3,500	2,967	78,838	166	234	369	2,187	4,431	19,651	

การบริหารงาน ศบกต. ทุ่งตำเสาดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหาร ศบกต. ซึ่งมีภารกิจหลัก ๔ ด้าน คือ การจัดทำหรือปรับปรุง ๑) ข้อมูลการเกษตรและข้อมูลสถานการณ์ในตำบลให้เป็นปัจจุบันสามารถใช้งานได้จริง หรือนำไปจัดทำ/ปรับปรุงข้อมูลการเกษตร ๒) แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลที่ผ่านจากเวทีประชาคมในระดับต่างๆ เข้าสู่ช่องทางการจัดทำแผนของ อปท. หรือแหล่งงบประมาณอื่นๆ ๓) การจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่ม/เครือข่ายเพื่อการพัฒนาอาชีพและแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และ ๔) การบริการทางการเกษตรซึ่งภารกิจในแต่ละด้านได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

การบริหารจัดการข้อมูล

การจัดเก็บและบริหารข้อมูลของ ศบกต. ทุ่งตำเสา ให้ความสำคัญกับข้อมูลภาพรวมและการมีส่วนร่วมในการรวบรวมปรับปรุง และการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

การบริหารจัดการข้อมูล เน้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหาร ศบกต. และชุมชน ในการรวบรวม ปรับปรุง และนำไปใช้ประโยชน์

- + **ที่มาของข้อมูล** มีที่มาจากหลายวิธีการ ได้แก่
 - **เจ้าภาพแต่ละฝ่ายของคณะกรรมการบริหาร ศบกต.** เจ้าภาพและทีมงานจะรวบรวมข้อมูลจากคนในหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายที่ตนเองรับผิดชอบ นำมาจัดส่งให้ฝ่ายข้อมูลดำเนินการต่อไป
 - **เวทีชุมชน** ที่จัดขึ้นในแต่ละครั้งไม่ว่าใครหรือหน่วยงานใดเป็นเจ้าภาพจะเป็นแหล่งข้อมูลที่มีข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ สามารถนำไปปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์และช่วงเวลาได้
 - **ศบกต. สัตยูจร** เป็นกิจกรรมการให้ความรู้และบริการของ ศบกต. ที่จัดขึ้นทุกหมู่บ้านเดือนละ ๑ ครั้ง หมุนเวียนไปจนครบ ๑๐ หมู่บ้าน เวทีนี้เป็นเวทีสำคัญของ ศบกต. ที่เป็นทั้งแหล่งข้อมูลการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการให้บริการตามความต้องการของเกษตรกร
 - **การสำรวจข้อมูลตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย** เช่น จปฐ. ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชต่างๆ และการสำรวจรายชื่อผู้ประสบภัยธรรมชาติ การสำรวจดังกล่าวมีทั้งที่หน่วยงานจ้างชาวบ้านเก็บข้อมูล (จปฐ.

ฉบับละ ๕ บาท) โดยให้คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ช่วยดำเนินการให้ ส่วนใหญ่เป็นการจ้างคนในหมู่บ้าน ตำบล หรือนักเรียน นอกจากนี้เป็นการสำรวจที่ไม่ได้มีค่าจ้างแต่อาศัยพึ่งพาเครือข่ายของคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ในแต่ละฝ่าย

ชนิดของข้อมูล ชนิดของข้อมูลต่างๆ ที่ ศบกด. รวบรวมและประมวลไว้ใช้ประโยชน์ และให้บริการ แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

- **ข้อมูลพื้นฐาน** เช่น พื้นฐานทั่วไปของตำบล พื้นฐานการเกษตร ข้อมูลด้านต่างๆ ทั้งด้าน กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลการปลูกพืช และข้อมูลการเลี้ยงสัตว์/ประมง เป็นต้น

- **ข้อมูลสถานการณ์** เช่น ปัญหา/ความต้องการของเกษตรกร และประชากรในตำบล สถานการณ์การเกษตรในแต่ละสาขา เช่น พืช สัตว์ ประมง การแปรรูป สถานการณ์การตลาดในท้องถิ่น และสถานการณ์ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เป็นต้น

ความน่าเชื่อถือ ข้อมูลของ ศบกด. มีกระบวนการ ตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการนำไปใช้ โดย ตรวจสอบข้อมูลกับผู้เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อยืนยันข้อมูล ได้แก่

- **ผู้ประสภภัยธรรมชาติ** ในกรณีข้อมูลภัยธรรมชาติ มีการตรวจสอบซ้ำโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และคณะกรรมการ บริหาร ศบกด. ร่วมกันเดินสำรวจในพื้นที่

- **ผู้นำชุมชน** เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ยืนยันข้อมูลในเวทีประชุมต่างๆ

- **คณะกรรมการบริหาร ศบกด.** มีการตรวจสอบหรือยืนยันในเวทีประชุมคณะกรรมการบริหาร ศบกด.

การใช้ประโยชน์ ข้อมูล ศบกด. เป็นข้อมูลชุดเดียวกับข้อมูลของ อบต. เนื่องจาก อบต. ให้การ ยอมรับข้อมูลดังกล่าว การใช้ประโยชน์ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นการนำไปจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อนำเสนอตาม ปฏิทินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ อบต. นอกจากนี้ยังจัดทำไว้ให้บริการหน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย

ข้อมูลที่จัดเก็บมามีกระบวนการ
ตรวจสอบเพื่อให้เกิดความ
น่าเชื่อถือและสามารถนำไป
จัดทำแผนงาน/โครงการ
นำเสนอตามปฏิทินการทำแผน

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

ศบกด. จำเป็นต้องมีแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับบ่งบอกว่าเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หรือชุมชนเกษตรกรมีความจำเป็น/ต้องการพัฒนาการเกษตรไปในทิศทางใด ในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรของ ศบกด. ทุ่งตำเสาดำเนินการ โดยคณะกรรมการบริหาร ศบกด. และเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น นายก อบต. และเจ้าหน้าที่ อบต. การจัดทำแผนงาน/โครงการ แบ่งเป็น ๓ แนวทางตามแหล่งงบประมาณ คือ อบต. ทุ่งตำเสา กรมส่งเสริม

การเกษตร และแหล่งทุนอื่น ๆ โดยแหล่งงบประมาณจากอบต.ทุ่งตำเสาถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่ให้การสนับสนุนและตอบสนองกับความต้องการของเกษตรกร/ชุมชน แนวทางการจัดทำแผนแยกตามที่มาของโครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

The image contains two tables and a photograph. The left table is titled 'แผนปฏิบัติการประจำปี 2551' (Annual Action Plan 2551) and lists various agricultural projects with columns for 'ปีงบประมาณ' (Fiscal Year), 'พื้นที่รับผิดชอบ' (Responsible Area), and 'งบดำเนินงาน' (Operating Budget). The right table is titled 'แผนปฏิบัติการประจำปี 2551' (Annual Action Plan 2551) and lists various agricultural projects with columns for 'ปีงบประมาณ' (Fiscal Year), 'พื้นที่รับผิดชอบ' (Responsible Area), and 'งบดำเนินงาน' (Operating Budget). The photograph shows a group of people sitting around a table in a meeting room, discussing the plans.

◆ **การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและการบูรณาการแผนท้องถิ่นของอบต.ทุ่งตำเสา มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้**

๑) **เตรียมการ** คณะกรรมการบริหาร ศบกต. จัดประชุมเพื่อปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และนำมาจัดทำโครงการต่าง ๆ ตามที่เจ้าภาพฝ่ายต่างๆ ในคณะกรรมการบริหาร ศบกต. นำเสนอ เวทีนี้จะเป็นเวทีที่วิเคราะห์ข้อมูลและโครงการพร้อมทั้งทำทางเลือกโครงการเตรียมนำเสนอเวทีประชาคมหมู่บ้าน

๒) **นำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้าน** ประกอบด้วย ผู้แทนส่วนราชการ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้แทนกลุ่ม/องค์กร และผู้แทนคณะกรรมการบริหาร ศบกต. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและประมวลความต้องการของชาวบ้าน พิจารณาทางเลือกโครงการและจัดลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อเตรียมนำเสนอในเวทีประชาคมตำบล

๓) **นำเสนอในเวทีประชาคมตำบล** ประกอบด้วย ผู้แทนหมู่บ้าน ผู้แทน อบต. ผู้แทนคณะกรรมการบริหาร ศบกต. ผู้แทนหน่วยงานราชการ พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการในระดับตำบล ปรับปรุงเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น ๓ ปี (จัดทำแผนงบประมาณ ๓ ปี ล่วงหน้า แต่จะต้องมีการปรับปรุงทุกปี) แผนพัฒนาท้องถิ่นทุกด้านจะถูกเตรียมเพื่อนำเสนอเข้าสู่ อบต.

๔) **นำเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภา อบต.** โดยฝ่ายบริหารของ อบต. จะนำโครงการจากเวทีประชาคมตำบลเข้าสู่กระบวนการของ อบต. เพื่อนำโครงการไปพิจารณาในสภา อบต. โครงการด้านต่างๆ ที่ผ่านการพิจารณาจะถูกบรรจุในข้อบัญญัติงบประมาณของ อบต. และเมื่อนายก อบต. อนุมัติข้อบัญญัติงบประมาณแล้ว จึงส่งกรอบโครงการเหล่านั้นให้แก่แต่ละกลุ่ม/องค์กรในตำบล เพื่อจัดทำรายละเอียดโครงการนำเสนอขออนุมัติงบประมาณต่อไป

สำหรับกรอบงบประมาณที่ นายก อบต. ทุ่งตำเสา ได้จัดเตรียมไว้ให้ในโครงการด้านการเกษตร นั้นเพิ่มขึ้นทุกปีจาก ๒๐๐,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๕๐ เพิ่มขึ้นเป็น ๔๐๐,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๕๑ และ ๖๐๐,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๕๒ เนื่องจากโครงการด้านการเกษตรหลายโครงการมีผลงานเป็นที่ยอมรับของสมาชิก อบต. และประชาชนในท้องถิ่น ตัวอย่าง โครงการเปลี่ยนนาร้างให้เป็นนาข้าว ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เริ่มหันกลับมาทำนาเพิ่มขึ้น หลังจากที่ตั้งนาให้เป็นนาร้างมาหลายปีจนเป็นที่เกรงกันว่า ที่นาจะเปลี่ยนมือไป จุดเริ่มต้นของการทำโครงการนี้เนื่องมาจากคณะกรรมการ ศบกต. ได้วิเคราะห์ร่วมกันว่าพื้นที่นาร้างมีมากและเกษตรกรก็ขายที่ไปทำเป็นสวนผลไม้ แต่ในขณะที่เดียวกันคนในตำบลทุ่งตำเสาก็ต้องซื้อข้าวจากนอกชุมชน โครงการดังกล่าวทำให้เกษตรกรหันกลับมาทำนาและผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่กำลังจะหมดไป เช่น ข้าวสังข์หยด และข้าวเล็บนกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ เกษตรกรรู้สึกพึงพอใจกับพันธุ์ข้าวที่ได้รับการสนับสนุนสำหรับการทำนาในปีแรก ประกอบกับการเข้าสู่

ระบบการผลิตข้าวตามระบบ GAP ทำให้ผลผลิตที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ โดยเฉพาะข้าวพันธุ์พื้นเมืองซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดสุขภาพ จากผลงานของโครงการหลายโครงการทางด้านการเกษตรจึงทำให้ อบต. หุ่นดำเส้า ได้รับรางวัลบริหารจัดการดีเด่นจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และ ศบกด. หุ่นดำเส้าได้รับรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ ๑ ของจังหวัดสงขลาในปี ๒๕๕๑

แผนพัฒนาการเกษตรศบกด. หุ่นดำเส้าในปี ๒๕๕๑

แผนงาน/โครงการของ ศบกด. หุ่นดำเส้า ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ มีดังนี้ โครงการฟื้นฟู นาร้าง ให้เป็นนาข้าว โครงการเศรษฐกิจพอเพียง โครงการขยายพันธุ์พืชหายาก โครงการเกษตรท่องเที่ยว (Home Stay) โครงการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยว การปราบศัตรูพืชโดยชีวอินทรีย์ กิจกรรมการปราบหนูนาคูณย์คัดแยกไม้ผล และการฉีดวัคซีนสัตว์/ผสมเทียมโค โดยงบประมาณที่ อบต. หุ่นดำเส้าอุดหนุนเพื่อดำเนินงาน มีดังนี้

- โครงการส่งเสริมฟื้นฟูนาร้างให้เป็นนาข้าว	งบประมาณ	๕๐๐,๐๐๐ บาท
- อบรมการเปิดกรีดยางพารา	งบประมาณ	๓๓,๗๐๐ บาท
- ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อการค้า	งบประมาณ	๙๖,๐๐๐ บาท
- โครงการอื่นๆ	งบประมาณ	๒๐๐,๐๐๐ บาท

◆ **โครงการจากกรมส่งเสริมการเกษตร** ได้รับการจัดสรรงบประมาณตาม คง.๒ จาก กรมส่งเสริมการเกษตรตามกระบวนการพิจารณาของจังหวัด อำเภอ ตามลำดับ ในการบริหารโครงการเมื่อตำบลได้รับการจัดสรรโครงการมาแล้วจะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการบริหาร ศบกด. เพื่อคัดเลือกบุคคลเป้าหมายตัดสินใจวางแผนการปฏิบัติงาน และมอบหมายผู้รับผิดชอบ

◆ **โครงการจากแหล่งทุนอื่น ๆ** เช่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) และ ยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขของจังหวัด เลขานุการ ศบกด. โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหาร ศบกด. จะนำโครงการ/กิจกรรมจากเวทีประชาคมหมู่บ้านที่อยู่ในแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบลเข้าสู่ระบบการสนับสนุนโครงการของแหล่งทุนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น เช่น ส่งโครงการให้ วว. พิจารณาหรือส่งโครงการให้คณะกรรมการตามยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขของจังหวัด ตามหลักเกณฑ์ของแหล่งทุนนั้น ๆ

การจัดการเรียนรู้/การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่จะกระตุ้นให้คณะกรรมการบริหาร ศบกด. และ อบต. จัดกิจกรรมให้เกษตรกรรับรู้ เรียนรู้ข่าวสารหรือข้อมูลที่จำเป็นเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำการเกษตรไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้/ถ่ายทอดเทคโนโลยีมาจากความต้องการของเกษตรกร ในการจัดการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของกลุ่ม

 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ ศบกด.ทุ่งตำเสา มีหลายวิธีการด้วยกัน คือ

 การทัศนศึกษาดูงาน มีการเรียนรู้การดำเนินงานการเกษตรจากการศึกษาดูงานในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ศึกษาดูงานการปลูกข้าวสังข์หยดที่จังหวัดพัทลุง และนำมาพัฒนาการปลูกข้าวในตำบลทุ่งตำเสา ซึ่งนางชนัญญิดา หนูสีคง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้บอกว่า “คณะกรรมการบริหาร ศบกด. มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ถึงจะไม่มียงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดูงาน ก็ออกค่าน้ำมันไปดูงานกันเองเพื่อค้นหาข้อมูลใหม่ๆ ” ในกรณีของโครงการเปลี่ยนนาร้างเป็นนาข้าวก็เช่นกันได้มีการไปดูงานการปลูกข้าวสังข์หยดในจังหวัดพัทลุง และนำมาพัฒนาการปลูกข้าวในตำบลทุ่งตำเสาที่คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ลงทุนลงแรงทำแปลงเรียนรู้กันเอง รวมทั้งนำวิธีการ GAP ของข้าวมาใช้ในการปลูกข้าวสังข์หยดและส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านนำมาแปรรูปจนกระทั่งผู้บริโภคให้การยอมรับ

 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ในและนอกชุมชน ในกรณี การปลูกข้าว เนื่องจากในพื้นที่ตำบลทุ่งตำเสาเป็นที่นาร้างอยู่มาก เกษตรกรบางส่วนไม่ได้รับการสืบทอดการปลูกข้าวมาจากครอบครัว ดังนั้นเมื่อ อบต. ร่วมกับ ศบกด. มีโครงการฟื้นฟูนาร้างให้เป็นนาข้าว จึงมีการซื้อเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายให้เกษตรกรนำไปปลูก แต่เกษตรกรบางรายเพาะกล้าแล้วไม่ออก เมื่อนายเพียร ปุกแก้ว คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ไปสอบถามจึงทราบว่าเกษตรกรนำข้าวทั้งกระสอบแช่น้ำแล้วนำไปวางตากแดดไว้ทำให้เมล็ดข้าวตายทั้งหมด จึงจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปลูกข้าวระหว่างผู้อาวุโสในชุมชนที่มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวกับเกษตรกรที่สนใจปลูกข้าว

 จุดถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรและผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยผ่านจุดเรียนรู้/ถ่ายทอดเทคโนโลยี และมีเครือข่ายเป็นวิทยากรเกษตรกร ๖ จุด คือ

 จุดถ่ายทอดการผลิตข้าวอินทรีย์ชีวภาพ (โครงการส่งเสริมการฟื้นฟูนาร้างให้เป็นนาข้าว) วิทยากร คือ นายจำนง ประทุมทอง นายเพียร ปุกแก้ว และนายธีรชัย เจ๊ะหลี ที่มาของโครงการนี้นายเพียร ปุกแก้ว กล่าวว่า เนื่องจากบ้านนายสี หมู่ ๔ ตำบลทุ่งตำเสาเคยเป็นสถานที่ปลูกข้าวเลี้ยงคนในตำบลทุ่งตำเสาในหลายๆ หมู่บ้าน และยังสามารถเลี้ยงคนในตำบลใกล้เคียงที่ราบลุ่มคลองอิตำเป็นสถานที่ทำนาปลูกข้าวที่มีพื้นที่ติดต่อกันหลายร้อยไร่ แต่ในทุกวันนี้ เนื่องจากการคมนาคมสะดวก ชาวนาไม่ค่อยให้ความสนใจเรื่องทำนาหันไปซื้อข้าวสารสำเร็จรูปจากท้องตลาด ประกอบกับยางพารามีราคาแพง คิดว่าซื้อข้าวสารมากินดีกว่าการทำนา เพราะไม่ต้องจ่ายค่ารถไถนาราคาแพง พื้นที่ทำนาของที่ราบลุ่มน้ำคลองอิตำเกือบ ๆ จะหมดราคาไป ต่อมาในปี ๒๕๕๐ บ้านนายสี หมู่ ๔ ได้รับสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. พื้นที่ทำนาร้างจึงได้กลับกลายมาเป็นพื้นที่นาข้าวอีกครั้ง และในปี ๒๕๕๑ ชาวนาเริ่มให้ความสนใจการทำนามากขึ้น

จุดถ่ายทอดการผลิตข้าวอินทรีย์ชีวภาพ เกิดจากคณะกรรมการบริหาร ศบกด.วิเคราะห์สภาพปัญหาในชุมชน เพื่อลดปัญหาการซื้อข้าวจากภายนอกตำบลทุ่งตำเสา

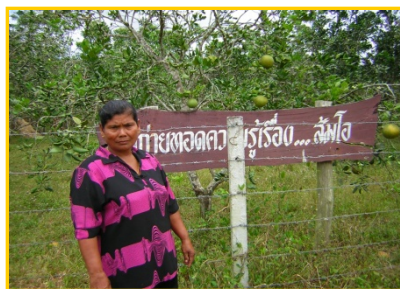
พื้นที่นาร้างของหมู่ที่ ๓ ๔ และ ๕ จึงกลับมาเป็นนาข้าวได้เป็นจำนวนมาก “หวังว่าพื้นที่นาข้าวของที่ราบลุ่มคลองอิตำคงจะกลับมาเป็นพื้นที่ปลูกข้าวสำหรับเลี้ยงคนในตำบลทุ่งตำเสาอีกครั้ง”

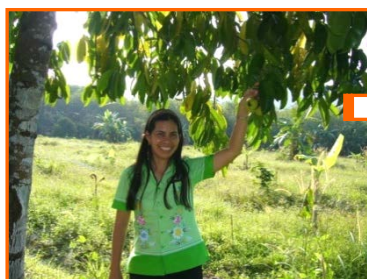
โดยในช่วงเริ่มต้นคณะกรรมการบริหาร ศบกต. คือ นายเพียร ปุกแก้ว ทดลองทำด้วยตนเอง ในปีแรกเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการได้รับการสนับสนุนค่าไถที่จาก อบต. ๖๐๐ บาทต่อไร่ จำนวน ๕ ไร่ต่อราย ในปีต่อไปเกษตรกรลงทุนเอง ซึ่งผลผลิตในปีแรกไม่สูงนัก แต่ในปีที่ ๒ ผลผลิตเพิ่มขึ้น เมื่อการดำเนินงานได้ผลเป็นที่ประจักษ์ส่งผลให้เกษตรกรในชุมชนให้ความสนใจในการเปลี่ยนนาร้างให้เป็นนาข้าวเพิ่มขึ้น และคณะกรรมการ ศบกต. ต้องการให้โครงการนี้เป็นโครงการที่ยั่งยืน คือ เมื่อ ศบกต. เลิกทำแล้วเกษตรกรยังคงปลูกข้าวต่อไป

 จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ใบยางพารา วิทยากร คือ นางชวนสุราตะโก และนางชุ่น จันทโร กลุ่มนี้ตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๙ โดยมีเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอริเริ่มให้แม่บ้านส่วนใหญ่ที่มีอาชีพทำสวนยางพาราและสวนผลไม้รวมกลุ่มกัน เริ่มแรกตัดเย็บเสื้อผ้า ทำผ้าพันคอ แปรรูปและถนอมอาหาร ต่อมาได้ริเริ่มการทำดอกไม้ใบยางพาราขึ้นในปี ๒๕๓๖ โดยมีหน่วยงานศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๑๑ สนับสนุนด้านวิชาการ และให้ออกร้านจัดจำหน่ายสินค้าโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ และมีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐมาสอนเพิ่มทักษะให้กับชาวบ้านต่อมาได้มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุนมากขึ้น ได้แก่ เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรม พาณิชย์จังหวัด และสหกรณ์จังหวัดเข้ามาช่วยเหลือให้ออกร้านตามงานต่างๆ ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่รู้จักของลูกค้าทั่วไป รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาดูงานของผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกชุมชน

 จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีส้มโอหอมหาดใหญ่ วิทยากร คือ นางบุญชิต รัตนพันธ์ เป็นจุดถ่ายทอดเรื่องการดูแลรักษาส้มโอ การตัดแต่งกิ่ง การเพิ่มผลผลิต และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ในสวนส้มโอ การปราบศัตรูพืชโดยใช้น้ำยาปุ๋ยหมักสมุนไพร นางชนัญชิตา หนูสีคง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กล่าวว่า “**การให้ความรู้แก่เกษตรกรที่ปลูกส้มโอในเรื่องการตัดแต่งกิ่ง เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพดี โดยพยายามชักชวนเกษตรกรที่ต้องการเปลี่ยนสวนส้มโอมาเป็นสวนยางพาราให้เข้าร่วมอบรม**” เพื่อให้เกษตรกรรักษาสวนส้มโอหอมหาดใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นของดีที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอหาดใหญ่ไว้ให้ยั่งยืน

😊 **ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน วิทยากร** คือ นางศิริรัตน์ แจ้งวิชา เป็นจุดถ่ายทอดที่เคยได้รับรางวัลดีเด่นประเภทไร่นาสวนผสม ศูนย์กลางการสาธิตการใช้ไส้เดือนฝอย และการต่อเชื้อราไตรโคเดอร์มา มีการปลูกไม้ผลหลายชนิดไว้ในสวน เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง ส้มแขก และสมุนไพรมะขาม นอกจากนี้มีบ่อเลี้ยงปลาหลายชนิดทำให้มีผลผลิตหมุนเวียนเก็บขายได้ตลอดถึงแม้ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำก็ยังอยู่ได้ เพราะมีรายได้ทุกวันโดยมีรายจ่ายเท่าที่จำเป็น

ส้มแขก

😊 **จุดถ่ายทอดการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เคมี วิทยากร** คือ นายदनัย เรืองกุล ได้รับงบประมาณจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย (วว.) ได้จากการประสานงานของงบประมาณจากสำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่าย และให้เกษตรกรผลิตปุ๋ยใช้เองอย่างยั่งยืน ปัจจุบันทำไม่ทันขาย

😊 **จุดถ่ายทอดการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ (หมอดินอาสา) วิทยากร** คือ นายนิวัฒน์ เนตรทองคำ เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการปรับปรุงดินส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อรณรงค์ให้เกษตรกรนำเศษวัสดุเหลือใช้มาเพิ่มมูลค่าและลดรายจ่ายในครัวเรือน

🔗 เนื้อหาในการถ่ายทอดเทคโนโลยี

การดำเนินงานถ่ายทอดเทคโนโลยีมีการจัดเนื้อหา(ความรู้)ตามความต้องการของเกษตรกร กรณีตัวอย่าง การถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพารา มีการคัดเลือกเกษตรกรที่สนใจจากแต่ละหมู่บ้าน คือ คนที่กรีดยางไม่ เป็น คนที่ว่างงาน และประสานขอสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.ทุ่งตำเสา เพื่อจัดเตรียมสถานที่ เอกสารต่างๆ ในการฝึกอบรม ในปี ๒๕๕๑ ดำเนินการฝึกอบรมเปิดกรีดยางพารา จำนวน ๑ รุ่น ๒๐ คน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ทุ่งตำเสา เป็นเงิน ๓๓,๗๐๐ บาท นอกจากนี้ ในการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นให้เกษตรกร/ชุมชน สามารถพัฒนา/สร้างความรู้ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ในบางกรณีสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์จนเป็น

เอกลักษณ์ของชุมชน กรณีตัวอย่าง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำส้มแขกที่สามารถคิดค้นวิธีการสกัดยางส้มแขกออกก่อนนำมาผลิตเป็นชาส้มแขกที่ปราศจากยางจนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของวิสาหกิจชุมชน

 การประสานงาน คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ประสานงานกับภาคีทั้งภายในกรมส่งเสริมการเกษตร และภายนอกกรมส่งเสริมการเกษตร **ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ** ที่ไม่เป็นทางการก็ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการประสานงานซึ่งประธาน ศบกด. กล่าวว่า **“ผมรู้จักใครก็จะโทรศัพท์ติดต่อให้มาช่วยงานของ ศบกด. หรือใช้วิธีสอบถามคนใน ศบกด. ที่รู้จักใครก็ให้ช่วยติดต่อให้”** ทำให้ ศบกด. พุ่งดำเสามีภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานจากหลากหลายหน่วยงาน เช่น

ภาคีภายนอกกรมส่งเสริมการเกษตร

- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ สนับสนุนการฝึกอบรมการเลี้ยงไก่ หมู่ ๕
- สถานีอนามัยบ้านหินผุด สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้เรื่องอนามัยแก่ผู้สูงอายุ
- โรงเรียนบ้านหินผุด สนับสนุนการฝึกการทำปุ๋ยหมักเพาะถั่วงอกแก่เยาวชน
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์เคมี

ภาคีภายในกรมส่งเสริมการเกษตร

- ศูนย์บริหารศัตรูพืชจังหวัดสงขลา เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้การผลิตไส้เดือนฝอยและการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในสวนทุเรียน
- สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง ศึกษาดูงานการปลูกข้าวสังข์หยด

การให้บริการและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การให้บริการทางการเกษตรเป็นพันธกิจสำคัญประการหนึ่งของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องเอื้อให้ ศบกด. มีระบบการให้บริการในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ศบกด. พุ่งดำเสามีรูปแบบการให้บริการและประชาสัมพันธ์ ดังนี้

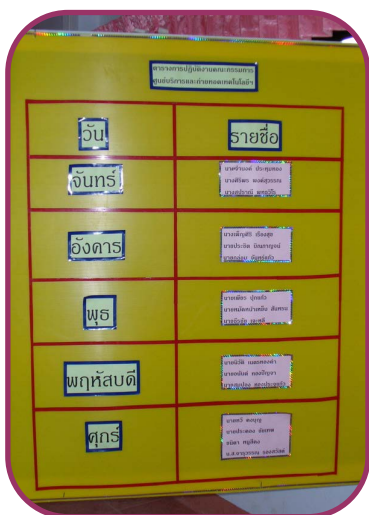

รูปแบบการให้บริการของ ศบกด. พุ่งดำเสา

- **ศบกด. สัจจร** เดือนละ ๑ ครั้งต่อหมู่บ้าน รวม ๑๐ หมู่บ้าน มี อบต. ร่วมกับ คณะกรรมการบริหาร ศบกด. เข้าไปให้บริการในหมู่บ้าน เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและแก้ปัญหา แก่เกษตรกร สถานที่ให้บริการขึ้นกับความสะดวกของแต่ละหมู่บ้าน โดยไม่ได้ใช้งบประมาณในการดำเนินงาน แต่ใช้ศักยภาพในด้านความรู้ความสามารถของคณะกรรมการบริหาร ศบกด. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการสนับสนุนของ อบต. โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการและรับปรึกษาปัญหาผลผลิตด้านการเกษตร ส่วนอาสาสมัครเกษตร ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ให้บริการเกษตรกรเรื่องการฉีดวัคซีน ผสมเทียมโค กระบือ คุมกำเนิดสุนัข และแมว เป็นต้น นอกจากนี้มีการแจกเมล็ดพันธุ์ผัก ต้นมะละกอ ต้นมะเขือ เมล็ดผักบุ้ง เพื่อให้เกษตรกรนำไปปลูก ซึ่งรูปแบบการให้บริการ ศบกด. สัจจรเป็นรูปแบบที่เกษตรกรให้การตอบรับเป็นอย่างดี เนื่องจากเกษตรกรได้รับความสะดวก

- **การให้บริการ ณ ที่ทำการ ศบกด. พุ่งดำเสา** โดยมีคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ผลัดเปลี่ยนกันมาประจำที่ ศบกด. วันละ ๓ คน และมีเบอร์โทรศัพท์ให้ติดต่อในกรณีที่เกษตรกรไม่สะดวกที่จะมาที่ ศบกด. หรือมีเรื่องด่วน เกษตรกรจะโทรตามคณะกรรมการบริหาร ศบกด. คือ หมอดินอาสา ปศุสัตว์อาสา เมื่อได้รับโทรศัพท์จากเกษตรกรจะเข้าไปหาเกษตรกรในพื้นที่ทันที หรือให้คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ช่วย

ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ให้มาสนับสนุนวิทยากรเรื่องการทำปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ที่ทำการ ศบกต. มีเอกสาร ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากกรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้บริการ

การพยากรณ์และเตือนภัย

- คณะกรรมการบริหาร ศบกต. จัดให้มีฝ่ายรับผิดชอบเกี่ยวกับการแจ้งข่าวเตือนภัยแก่เกษตรกรทั้ง ๑๐ หมู่บ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับข้อมูลจากจังหวัดแล้วมีการประชุมคณะกรรมการบริหาร ศบกต. มอบหมายให้ผู้รับผิดชอบด้านพยากรณ์การเตือนภัยแจ้งให้เกษตรกรทราบภายใน ๒๔ ชั่วโมง ในกรณีที่มีภัยต่างๆ ในหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหาร ศบกต. แจ้งข่าวมายังเจ้าหน้าที่ระดับตำบลเพื่อแจ้งไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอ หนองใหญ่ เช่น ในปี ๒๕๕๐ เกิดพายุต้นยางพาราหักโค่น เมื่อเดือนมิถุนายนและภัยจากไฟไหม้สวนยางพารา หมู่ที่ ๗

- การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติจากภัยศัตรูพืช สัตว์ และประมง เมื่อเกษตรกรประสบภัยธรรมชาติ คณะกรรมการบริหาร ศบกต. จะต้องตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรลงไปตรวจสอบในพื้นที่ บางครั้งต้องเดินไปสำรวจในแปลงของชาวบ้านเพื่อรายงานมายังอำเภอเพื่อความช่วยเหลือแก่เกษตรกร โดยจ่ายเป็นค่าชดเชยความเสียหายซึ่งมีการกลั่นกรองอย่างรอบคอบตามระเบียบของทางราชการ โดยผ่านคณะกรรมการบริหาร ศบกต.

ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับการให้บริการของ ศบกต. ทุ่งตำเสา

- เป็นจุดศูนย์กลางในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ การเกษตร การตรวจวิเคราะห์ดิน การตรวจสอบสารพิษตกค้าง (ในอนาคต) การผสมเทียม โดยคณะกรรมการบริหาร ศบกต.

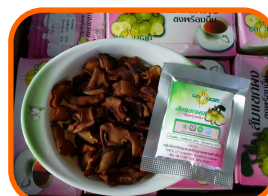
- ได้รับข้อมูลการพยากรณ์การเตือนภัยระบอบ ภัยธรรมชาติ

- เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นสถานที่ให้เกษตรกรมาร่วมประชุมเพื่อปรึกษาปัญหา มีการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยคณะกรรมการบริหาร ศบกต. ร่วมกับผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป

ช่องทางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

- เสียงตามสาย โดยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของ ศบกต. ให้ประชาชนทราบทางหอกระจายข่าว วิทยุชุมชน ๙๕.๐ MHz นิทรรศการ และการออกหน่วย อบต. ร่วมกับ ศบกต. ถ่ายทอดทุกปี

- การออกหน่วย ศบกด. สัญจร ในปี ๒๕๕๑ เริ่มวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๑ ณ บ้านทุ่งเลียบบ หมู่ที่ ๑ และ ศบกด. มีการแจกพันธุ์มะละกอเพื่อให้เกษตรกรนำไปปลูกบริเวณบ้านเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรสนใจมารับบริการและทำการเกษตร
- วารสาร/แผ่นพับ
- จุดถ่ายทอดความรู้ทั้ง ๖ จุด ใช้เป็นสถานที่ดูงานของทั้งภายในและภายนอกชุมชน

เคล็ดลับความสำเร็จในการดำเนินงาน ศบกด. ทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

จากการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรของ ศบกด. ทุ่งตำเสาและเกิดผลสำเร็จของงานพัฒนาการเกษตรในพื้นที่เป็นอย่างดี มีองค์ประกอบที่นำไปสู่ความสำเร็จใน ๒ ด้านหลักๆ คือ คณะกรรมการบริหาร ศบกด. และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

๑. คณะกรรมการบริหาร ศบกด. การที่คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ได้รับการยอมรับจากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานจึงได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนเป็นอย่างดีสามารถบริหารงานของ ศบกด. ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดจากกระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ที่ใช้การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน กำหนดเกณฑ์ และการคัดเลือก โดยภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อบต. คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ชุมเดิม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และชุมชน ทำให้คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ชุมใหม่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน รวมทั้งเกณฑ์สำคัญที่ใช้พิจารณา คือ ความมีจิตอาสา เสียสละ และความสมัครใจของเจ้าตัว ทำให้ได้คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ที่มีคุณภาพ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ สามารถผลักดันงานตามภารกิจของ ศบกด. ได้อย่างแท้จริง

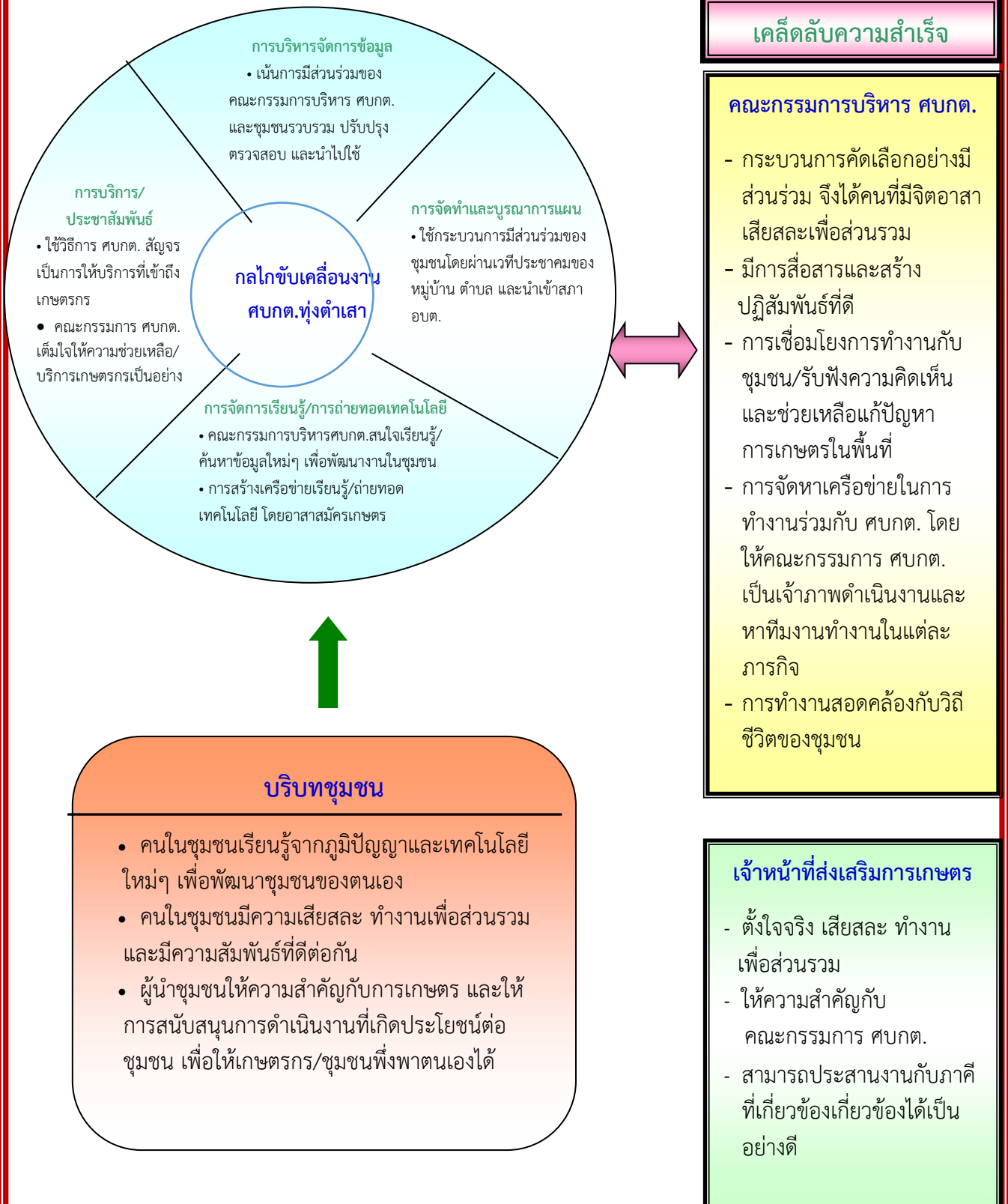
การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในคณะกรรมการบริหาร ศบกด. และระหว่าง ศบกด.กับภายนอก พบว่า ในทีมของคณะกรรมการบริหาร ศบกด. มีการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีมผ่านกิจกรรมของ ศบกด. ที่สามารถ

สร้างปฏิสัมพันธ์ภายในไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม ศบกด.สัญจร การมอบหมายงานโดยมีเจ้าภาพรับผิดชอบในแต่ละภารกิจและสร้างทีมในการทำงาน การประชุมร่วมเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน วางแผนและแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ยังสามารถเชื่อมโยงกับองค์กรหรือภาคีภายนอก ซึ่งรวมทั้งเครือข่าย (ชุมชนอื่นๆ) ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณที่นำมาใช้ในการพัฒนาการเกษตรในชุมชน

การจัดระบบในการบริหารจัดการงานของ ศบกด. โดยคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ได้กำหนดกระบวนการในการทำงานที่ให้ความสำคัญกับกรรมการบริหารทุกคนและสามารถดึงศักยภาพของกรรมการมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งในกรณีการมอบหมายงานตามภารกิจ ๘ ด้านที่มีเจ้าภาพ ในการดำเนินงานโดยให้แต่ละคนเลือกตามที่ตนเองถนัดเพื่อเป็นแกนในการดำเนินงานด้านนั้นๆ หรือในกรณีของการประสานงานกรรมการท่านใดที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับภาคส่วนใดก็จะเป็นแกนในการประสานเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ ศบกด. เป็นต้น

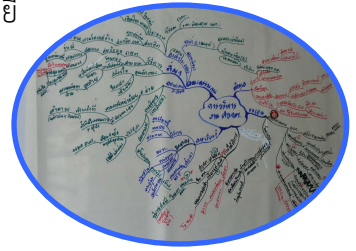
๒. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้รับผิดชอบตำบลมีความทุ่มเทและตั้งใจสูงในการพัฒนางานในพื้นที่และให้ความสำคัญกับกลไกของ ศบกด. โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการบริหาร ศบกด. เริ่มตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกเพื่อให้ได้ตัวแทนที่แท้จริงของชุมชน ทุกภาคส่วนให้การยอมรับในการบริหารจัดการงานตามภารกิจ การพัฒนาใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ในการร่วมกันคิด/วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ และสรุปบทเรียนร่วมกัน ทั้งในแง่มุมมองของวิชาการ เช่น กรณีโครงการเปลี่ยนนาร้างเป็นนาข้าวที่คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ได้ตกลงร่วมกันที่จะเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการจัดทำแปลงเรียนรู้เองเพื่อพัฒนาด้านวิชาการและในแง่มุมมองการบริหารจัดการโครงการนี้ คณะกรรมการบริหาร ศบกด. ได้คิดหาวิธีการ/ประสานงานเพื่อให้มีการขยายผล รวมถึงการบริหารงานอื่น ๆ เช่น การบริหารงานของ ศบกด. ก็ดำเนินการในลักษณะการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับคณะกรรมการบริหาร ศบกด. ซึ่งเป็นมิติในการคิดและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ให้ความสำคัญและใช้กลไกของ ศบกด. ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถดำเนินงานในฐานะของผู้ประสานที่สามารถประสานความร่วมมือจากภาคีต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

แผนผังสรุปการถอดบทเรียนการดำเนินงาน ศบกต. ทุ่งตำเสา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

เบื้องหลังความสำเร็จ

 การทำงานเป็นทีม ระหว่างกองแผนงาน สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี และ กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร เริ่มจากการได้รับคำสั่งจากออส.ให้ไปถอดบทเรียนการดำเนินงานของศบกต.ทุ่งตำเสาจึงได้มีการเตรียมการก่อนลงพื้นที่เพื่อหาประเด็นที่จะพูดคุยกับ ศบกต. ประมาณ ๓ ครั้ง ก่อนลงพื้นที่แบ่งงานกันทำระหว่างทีมงาน คือ ชักถาม ๒ คน จัดบันทึกละเอียด ๑ คน พร้อมอัดเสียง และจับประเด็นด้วย mind map ๑ คน

 ส่วนประเด็นที่จะเขียนแบ่งกันหลังจากที่ออกจากพื้นที่แล้ว ครั้งต่อไปน่าจะแบ่งประเด็นที่จะเขียนกันก่อนลงพื้นที่ เพื่อสามารถเตรียมการซักถาม จัดบันทึกได้ตรงประเด็นมากขึ้น

 ข้อสังเกต ในการจัดบันทึก ควรนัดคำพูดที่สำคัญ ๆ ไว้ว่าใครเป็นผู้พูด หรืออัดเทปไว้

 บรรยากาศในเวทีการถอดบทเรียน ในวันแรกดำเนินงานที่ ศบกต. มีคณะกรรมการบริหาร ศบกต. เข้าร่วมเวทีจำนวนมากจึงมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน บรรยากาศค่อนข้างดีไม่ซีเรียสมากนัก แต่ในวันที่ ๒ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอซึ่งมีการพูดคุยซักถามเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล (นางชนัญชิตา หนูสีคง) ค่อนข้างมาก ทำให้บรรยากาศค่อนข้างซีเรียส ต้องหยุดพักบ้างแล้วค่อยมาคุยกันต่อ

 เทคนิคการเขียน หลังจากออกจากพื้นที่ควรรีบเขียนทันที เพราะยังจำเรื่องราวได้อยู่ และอย่าคิดว่าการเขียนครั้งแรกแล้วจะต้องดีที่สุด ถ้าคิดอย่างนี้มักจะยากที่จะเริ่มต้นจรดปากกา ดังนั้นเขียนร่างที่ ๑ ออกมาให้ได้ก่อนแล้วการแก้ไขในครั้งต่อ ๆ ไปก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากแล้ว จากประสบการณ์ในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ทุกคนก็กลับมาเขียนร่างที่ ๑ ก็ออกมา ๔ คน ๔ สไตล์ สุดท้ายแล้วคงต้องปรับให้เป็นสไตล์เล่าเรื่อง เพื่อให้คนอ่านไม่เครียด คือ ได้ทั้งความรู้และความรู้สึกด้วย (แต่คนเขียนเครียด) ยังไม่รู้ว่าจะงานนี้จะต้องแก้ไขกี่รอบ

โจทย์ถอดบทเรียนการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรของ ศบกต. ท่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

๑. การใช้ ศบกต. เป็นกลไกในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างไร
๒. การประสานและบูรณาการการทำงานที่ตีระหว่าง ศบกต. และ อบต. มีแนวทางและวิธีการอย่างไร

ประเด็น	วิธีการ
๑. ข้อมูลพื้นฐานตำบล ข้อมูลพื้นฐาน อบต. - เศรษฐกิจ/สังคม/ชีวภาพ - จำนวนสมาชิก - โครงสร้าง - งบประมาณ	♦ ข้อมูลมือ ๒ จาก อบต. และเจ้าหน้าที่ฯ
๒. การบริหารงานของ อบต. ในด้าน ♦ องค์กร ♦ แผน ♦ งบประมาณ	สทนากลุ่ม ♦ Focus group ที่ ศบกต. ♦ ดูงานในพื้นที่
๓. การบริหารงานของ ศบกต. ♦ กระบวนการทำงาน ♦ การบริหารศบกต. ♦ การบริหารงาน ๔ ด้าน ตามระบบส่งเสริม (ข้อมูล แผน การบริการ และการถ่ายทอดเทคโนโลยี)	สทนากลุ่ม ♦ Focus group ที่ ศบกต.

หมายเหตุ แนวทางการพูดคุยในแต่ละประเด็น คือ

๑. การปฏิบัติ

- ♦ กระบวนการ/วิธีการ/เทคนิค
- ♦ การสนับสนุน
- ♦ การเชื่อมโยงงาน
- ♦ บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

๒. ผลที่เกิดขึ้น

- ♦ ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จ
- ♦ ปัญหา/อุปสรรค/การแก้ไข
- ♦ ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

- กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๕๔. ถอดบทเรียนงานส่งเสริมการเกษตร. กรมส่งเสริมการเกษตร. วีระ นิजไตรรัตน์. ๒๕๕๓. คู่มือการถอดองค์ความรู้ชุมชน. ที่ปรึกษาโครงการรักษป่า สร้าง ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ภาคอีสาน. แหล่งที่มา <http://library.roypalang.org/sites/default/files/attach-files/khuumuuekaarthdngkhkhwaamruuchumchn.pdf> ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.
- ศุภวัลย์ พลายน้อย. ๒๕๕๓. นวัตวิธียุทธศาสตร์ถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้. สาขาวิชาประชากรศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมจิตร พันธุ์โพธิ์. ๒๕๕๕. การถอดบทเรียน. จุลสาร สคธ.ที่ ๖ ขอนแก่น. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ กันยายน-ธันวาคม.
- กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๕๒. “การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”. กรมส่งเสริมการเกษตร.

ที่ปรึกษา

นายสมชาย ชาญณรงค์กุล
นายสำราญ สารบรรณ
นายวุฒินัย ยุวนานนท์

อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ฝ่ายวิชาการ
ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร

เรียบเรียง

น.ส.ปริญญารัตน์ ฤศิริ

ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยด้านส่งเสริมการเกษตร
กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร

นายวิศรุต ต้อยรักษา

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ
กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร

นายธีรภัทร์ คุ่มครอง

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ
กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร

น.ส.วิไลพร ขวศรี

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ
กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร

ปก

น.ส.วิไลพร ขวศรี

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ
กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร

*I cannot change the world but I can change
the world in me*

